

ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΙΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΚΑΙ ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ

ΕΤΟΣ 6

ΙΟΥΛΙΟΣ - ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ 1937

ΤΕΥΧΟΣ

Η ΦΥΣΙΚΗ ΚΙΝΗΣΙΣ ΤΟΥ ΠΛΗΘΥΣΜΟΥ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ ΥΠΟ ΤΟ ΦΩΣ ΤΩΝ ΝΕΩΝ ΜΕΘΟΔΩΝ

Υπό
ΕΥΑΓΓ. ΑΒΕΡΩΦ

Ι. Παρατηρήσεις ἐπὶ τῶν νέων μεθόδων ἐρεύνης τῶν στατιστικῶν δεδομένων τῆς κινήσεως τοῦ πληθυσμοῦ.

Παλαιά, ὅσον καὶ αἱ κοινωνικαὶ ὁμάδες, τὰ πληθυσμιακὰ προβλήματα ἀπησχόλησαν ἀνέκαθεν τοὺς σκεπτομένους ἀνθρώπους. Πρὸ τοῦ Μάλθου ὅμως, ὅσονδήποτε βαθεῖς ἐρευνητὰς καὶ ἂν συναντῶμεν, τὰ ζωτικώτατα ταῦτα προβλήματα δὲν ἐνδιέφερον εὐρὺν κύκλον διανοουμένων καὶ τὰς εὐρυτέρας κάπως μάζας τοῦ λαοῦ. Μετὰ τὸν Μάλθον τὰ ζητήματα τοῦ πληθυσμοῦ συμπεριελήφθησαν μεταξὺ τῶν προσφιλεστέρων θεμάτων ἐρεύνης ἢ συζητήσεως τῶν ἐπιστημόνων καὶ τοῦ κοινοῦ. Ἄφ' ἑτέρου, ἀπὸ αὐτῆς περιόδου τῆς ἐποχῆς, δηλαδὴ ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τοῦ 19ου αἰῶνος, ἡ πρόοδος τῶν πολιτισμένων Κρατῶν ἐν τῇ ὀργανώσει των συνωδεύθη ὑπὸ τῆς ἀναπτύξεως τῆς στατιστικῆς, καὶ οὕτω αἱ ἔρευναι ἠδυνήθησαν νὰ στηριχθῶσιν ἐπὶ ἐξηκριβωμένων πλέον ἀριθμῶν. Τοῦτο ἔδωκεν ἄλλην βαρύτητα εἰς τὰ πληθυσμιακὰ ζητήματα, διότι ἐκ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν κατοίκων, τῶν ἀριθμῶν τῶν γεννήσεων καὶ τῶν θανάτων ἐν μιᾷ χώρᾳ, ἐμετράτο ἡ ἐτησίᾳ μείωσις ἢ αὐξήσις τοῦ πληθυσμοῦ καὶ συνήγοντο συμπεράσματα διὰ τὸ μέλλον αὐτοῦ. Λάθος ὅμως βασικὸν τῶν ἀρχῶν, βάσει τῶν ὁποίων ἐξητάζοντο τὰ στατιστικὰ δεδομένα, ἔκαμεν ὥστε ὄχι μόνον αἱ προβλέψεις νὰ εἶναι ἐσφαλμέναι, ἀλλὰ καὶ αὐτὴ ἡ μέτρησις τῆς γονιμότητος καὶ θνησιμότητος ἐνὸς λαοῦ βάσει τῶν ἀρχῶν τούτων νὰ εἶναι ἀνεπαρκής. Δὲν εἶχε πράγματι

γίνει ἀντιληπτὸν ὅτι ἡ κατὰ φύλα σύνθεσις τοῦ πληθυσμοῦ ἐπηρεάζει μεγάλως τὴν γονιμότητα. Ἐξ ἄλλου ὅτι ἡ καθ' ἡλικίας σύνθεσις αὐτοῦ, δύναται νὰ ἐξογκώσῃ ἢ νὰ μειώσῃ προσωρινῶς τοὺς ἀριθμοὺς τῶν γεννήσεων καὶ τῶν θανάτων καὶ οὕτω νὰ δώσῃ ἀνακριθῆ εἰκόνα τῆς γονιμότητος καὶ τῆς θνησιμότητος. Ἐπὶ παραδείγματι 30 γεννήσεις ἐπὶ 1000 κατοίκων δὲν σημαίνει πάντοτε περισσοτέραν γονιμότητα ἀπὸ 20 γεννήσεις ἐπὶ 1000 ἄλλων κατοίκων, ἀφοῦ οἱ τελευταῖοι οὗτοι δύνανται νὰ ἔχουν ἄλλην ἀναλογίαν, γυναικῶν ἢ ἀνδρῶν, νέων, ὠρίμων ἢ ἡλικιωμένων ἀτόμων. Καὶ γενικώτερον, ἀφοῦ ἡ καθ' ἡλικίας σύνθεσις τοῦ πληθυσμοῦ ἠδύνατο ν' ἀλλάξῃ μὲ σταθερὰν τὴν γεννητικότητα καὶ τὴν θνησιμότητα, ἠδύνατο ν' ἀλλάξουν τὰ εἰς μίαν στιγμὴν διαπιστούμενα ποσοστὰ γεννήσεων καὶ θανάτων. Τὰς παλαιὰς λοιπὸν ἀρχάς, αἵτινες παρεγνώριζον τὴν σημασίαν τῆς συνθέσεως τοῦ πληθυσμοῦ — ἐλάττωμα μέγα καὶ βασικὸν — ἔπρεπε ν' ἀντικαταστήσουν ἄλλαι, λαμβάνουσαι ὑπ' ὄψιν τὴν κατὰ φύλα καὶ πρὸ παντὸς τὴν καθ' ἡλικίας σύνθεσιν τοῦ πληθυσμοῦ. Μία ἐκ τῶν πρώτων παρατηρήσεων, ἡ ὁποία ἔγινε εἶναι ὅτι χώρα ἔχουσα μικρὸν ἀριθμὸν γυναικῶν, θὰ ἐμφανίζεται μὲ μικρὸν ποσοστὸν γεννήσεων ἐπὶ ὅλων τῶν κατοίκων καὶ ἂν ἀκόμη αἱ γυναῖκες εἶναι πολὺ γόνιμοι. Πληθυσμὸς μεταναστῶν π. χ. ἀποτελούμενος ἀπὸ 97000 ἄνδρες καὶ 3000 γυναῖκες, μὲ 1000 γεννήσεις θὰ εἶχε ποσοστὸν γεννήσεων ἐπὶ τῶν κατοίκων μόνον 10 ο)οο, ἐνῶ ἡ γονιμότης θὰ ἦτο πολὺ μεγάλη. Ἦτο λοιπὸν ἀπαραίτητον νὰ ληφθῆ ὑπ' ὄψιν ἡ κατὰ φύλα σύνθεσις τοῦ πληθυσμοῦ. Παρατηρήθη μετὰ ὅτι μείωσις ἢ ἐξόγκωσις τοῦ ποσοστοῦ τῶν γεννήσεων θὰ ἠδύνατο νὰ ἐπέλθῃ καὶ ἐὰν εἴχωμεν μικρὸν ἢ μεγάλον ἀριθμὸν κατοίκων, καὶ ἰδίᾳ γυναικῶν, εἰς ἡλικίαν δεκτικὴν ἐγκυμοσύνης, δηλαδὴ μεταξύ 15 καὶ 50 ἐτῶν. Αἱ παρατηρήσεις αἱ ὁποῖαι ἔγιναν ἐπὶ συγκεκριμένων σχετικῶν περιπτώσεων, ἀπέδειξαν ὅτι τὸ σφάλμα ἠδύνατο νὰ εἶναι μεγάλο καὶ οὕτω ἀπὸ ἐτῶν πλέον καθιερώθη εἰς τὰς πληθυσμιακὰς μελέτας ὁ ὑπολογισμὸς τοῦ ἀριθμοῦ τῶν γεννήσεων τῶν ἀντιστοιχουσῶν εἰς 1000 γυναῖκας 15 ἕως 50 ἐτῶν.

Ἄλλὰ καὶ τοῦτο ἦτο ἀνεπαρκὲς διὰ νὰ λάβῃ κανεὶς σαφῆ ἰδέαν τῆς γεννητικότητος τῶν κυρίων φορέων τῆς γονιμότητος ἑνὸς λαοῦ, δηλαδὴ τῶν γυναικῶν. Πράγματι, ἐὰν μεταξύ

τῶν γονίμων γυναικῶν συμβαίνει νὰ εἶναι ἀνωμάλως πολλὰ — καὶ δύναται νὰ συμβῆ διὰ πολλοὺς λόγους — αἱ γυναῖκες αἱ μεταξὺ 20 καὶ 35 ἐτῶν, αἵτινες παράγουν πάντοτε περισσότερα τέκνα, πάλιν ἐξογκοῦται ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐπὶ 1000 ὠρίμων γυναικῶν γεννήσεων. Οὕτω, κατέληξαν εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι διὰ νὰ μετρηθῆ ἡ γονιμότης ἐνὸς λαοῦ πρέπει νὰ μετρηθῆ ἡ γονιμότης τῶν γυναικῶν εἰς ἐκάστην ἡλικίαν ἢ τῶν γυναικῶν τῶν ἀνηκουσῶν εἰς μίαν πενταετῆ ὁμάδα ἡλικιῶν. Ἐφ' ὅσον δὲ πρόκειται περὶ ὅλων τῶν γυναικῶν ἐκάστης ἡλικίας ἢ ἐκάστης ὁμάδος ἡλικιῶν, δὲν ἀγνοεῖται ἡ ἐπὶ τῆς γονιμότητος ἐπίδρασις τῶν ἀγάμων ἢ στειρῶν θηλέων. Ἡ εὗρεσις τοιούτων κατὰ πενταετεῖς ὁμάδας ἡλικιῶν ποσοστῶν γονιμότητος εἶναι λίαν εὐκόλος, ἐὰν γνωρίζωμεν τὸν ἀριθμὸν τῶν γυναικῶν ἐκάστης πενταετοῦς ὁμάδος καὶ τὸν ἀριθμὸν τῶν εἰς αὐτάς ἀντιστοιχοῦσῶν ἐτησίως γεννήσεων. Ἀλλὰ ἡ ὑπαρξίς πολλῶν ποσοστῶν, τῶν καθ' ἡλικίας τοιούτων, δὲν ἐπέτρεπε νὰ σχηματισθῆ μία σαφῆς ἰδέα ἢ νὰ γίνουιν εὐχερεῖς συγκρίσεις. Ἐγένετο δεκτὸν δι' αὐτὸ νὰ προστεθοῦν τὰ εἰδικὰ καθ' ἡλικίαν ποσοστὰ γονιμότητος. Τὸ ἄθροισμα θὰ ἐδείκνυε ἀκριβῶς πόσαι γεννήσεις, μὲ τὴν σημερινὴν γονιμότητα, ἀντιστοιχοῦν εἰς 1000 γυναῖκας διερχομένας τὰ ἔτη τοῦ βίου τὰ ἐπιτρέποντα τὴν ἐγκυμοσύνην δηλαδὴ τὰ ἀπὸ τοῦ 15ου μέχρι τοῦ 50ου.

Πάντα ταῦτα ὅμως ἔχουν καλῶς, ἐφ' ὅσον πρόκειται νὰ μετρήσωμεν τὴν γονιμότητα. Ἀλλὰ παρατηρήθη πάλιν ὅτι ἂν εἶναι χρήσιμον διὰ πολλὰ συμπεράσματα νὰ μετρηθῆ αὕτη ὡς ἀνεξάρτητον, ὡς αὐτοτελὲς φαινόμενον, τὸ ἀπολύτως ὀρθὸν εἶναι νὰ μετρηθῆ ἐν συνδυασμῶ πρὸς τὴν θνησιμότητα. Πράγματι αἱ 1000 γυναῖκες δὲν διέρχονται ὅλαι τὰ ἀπὸ τὸ 15ον ἕως τὸ 50ον ἔτη. Ὁ θάνατος ἀφαιρῶν ἀπὸ ἕνα πληθυσμὸν θήλεα κάτω τῶν 50 ἐτῶν, ἀφαιρεῖ μητέρας, εἴτε σημερινάς, τὰς ἀπὸ 15 μέχρι 50, εἴτε μελλούσας, τὰς κάτω τῶν 15. Ὡστε ἡ θνησιμότης ἀναλόγως τῶν κενῶν τὰ ὁποῖα δημιουργεῖ εἰς τὰ κάτω τῶν 50 ἐτῶν θήλεα καὶ ἀναλόγως τοῦ πότε τὰ δημιουργεῖ μειώνει πολὺ ἢ ὀλίγον τὴν γονιμότητα. Ἦρχισε λοιπὸν νὰ γίνεταί ὁ ἐξῆς ὑπολογισμὸς : Πρῶτον : Βάσει τῆς μέσης καθ' ἡλικίας θνησιμότητος τῶν τελευταίων ἐτῶν νὰ ἐξευρίσκειται πόσα ἐκ 1000 γεννωμένων θηλέων ἐπιζοῦν εἰς κάθε ἡλικίαν. Δεύτερον : Μὲ τοὺς ἀριθμοὺς τῶν ἐπιζώντων εἰς κάθε

ἡλικίαν καὶ βάσει τῆς μέσης γεννητικότητος τῶν γυναικῶν ἐκάστης ἡλικίας κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη, νὰ ἐξευρίσκειται πόσαι γεννήσεις ἀντιστοιχοῦν εἰς τὰ ἐπιζῶντα θήλεα εἰς κάθε ἔτος μεταξὺ τοῦ 15ου ἔτους καὶ τοῦ 50οῦ τοιούτου. Τὸ ἄθροισμα τῶν γεννήσεων τούτων μᾶς δίδει ἐπακριθῶς τὰς γεννήσεις, τὰς ὁποίας θὰ πραγματοποιήσουν 1000 γεννώμενα θήλεα καθ' ὅλον τὸν βίον των καὶ μὲ τὴν μέσην γονιμότητα καὶ θνησιμότητα μιᾶς ἐποχῆς. Δὲν ἔμενε πλέον παρὰ νὰ γίνῃ ἕν βῆμα: ἐκ τῶν οὕτω γεννηθέντων νὰ ἐξευρεθῇ, βάσει τῆς μέσης ἀναλογίας τῶν τελευταίων ἐτῶν, πόσα θὰ ἦσαν τὰ θήλεα. Τότε θὰ ἐγνωρίζαμεν ἐὰν τὰ 1000 γεννώμενα θήλεα μὲ τὴν σύγχρονον καὶ ἀκριθῆ γεννητικότητα καὶ θνησιμότητα, θ' ἀφήσουν ἴσον, ἀνώτερον ἢ κατώτερον ἀριθμὸν συνεχιστῶν τοῦ ἔργου τῆς ἀναπαραγωγῆς. Θὰ ἐγνωρίζαμεν δηλαδὴ, ἐὰν καὶ κατὰ ποῖον μέτρον ὁ πληθυσμὸς τείνει νὰ ὀλιγοστεύσῃ ἢ ν' αὐξήσῃ. Τὸν ἀριθμὸν τῶν εἰς ἕκαστον νεογέννητον θήλυ ἀντιστοιχοῦσῶν γεννήσεων θηλέων ὠνόμασαν «καθαρὸν ποσοστὸν ἀναπαραγωγῆς».

Ἦδη προκειμένου ν' ἀσχοληθῶμεν μὲ τὴν ἀκριθῆ μέτρησιν τῆς θνησιμότητος, θὰ περιορισθῶμεν, ὡς καὶ προηγουμένως, εἰς τὰ ἀπολύτως ἀπαραίτητα. Ὅπως ἢ καθ' ἡλικίας σύνθεσις τοῦ πληθυσμοῦ ἐπηρεάζει τὸν ἀριθμὸν τῶν γεννήσεων οὕτω ἐπηρεάζει καὶ τὸν ἀριθμὸν τῶν θανάτων. Μεγάλῃ ἀναλογία νέων ἀτόμων καὶ ἀτόμων ὑπερβάντων τὸ 50ον ἔτος, λόγῳ τῆς μεγαλυτέρας θνησιμότητος, ἣτις φυσικῶς παρατηρεῖται εἰς τὰς ἡλικίας ταύτας, ἐξογκώνει τὸν ἀριθμὸν τῶν θανάτων, ἀνεξαρτήτως τοῦ ἂν ἢ καθ' ἡλικίας θνησιμότης εἶναι μικρά. Τὸ ἀντίθετον ἀκριθῶς, δηλαδὴ φαινομενικὴ μείωσις τῆς θνησιμότητος, ἀπίσχνανσις τοῦ ἀριθμοῦ τῶν θανάτων, παρατηρεῖται εἰς πληθυσμὸν ἔχοντα μικρὰν ἀναλογίαν νεαρῶν ἢ ὑπερηλικῶν ἀτόμων ἢ καὶ τὰ δύο ὁμοῦ. Οὕτω, ἐὰν εἰς πληθυσμὸν νεοεποικισθείσης χώρας, ἀποτελουμένου ἐξ 100.000, ἀτόμων, ἔχωμεν 1000 θανάτους, δηλαδὴ ποσοστὸν θνησιμότητος ἐλάχιστον, 10 %, δὲν σημαίνει ὅτι ἔχωμεν μικρὰν θνησιμότητα. Πράγματι οἱ μετανάσται ἄγουν ὅλοι σχεδὸν ἡλικίαν 20 ἕως 40 ἐτῶν, ἡλικίαν κατὰ τὴν ὁποίαν οἱ ἄνθρωποι θνήσκουν ὀλίγον. Βεβαίως ἐν τῇ πράξει τοιαῦται καθ' ἡλικίας συνθέσεις πληθυσμῶν δὲν συναντῶνται εἰς χώρας ἄλλας ἀπὸ τὰς νεοαποικιζομένας. Δυσαναλογίαι ὅμως ἀπὸ τὴν μίαν χώραν

εἰς τὴν ἄλλην συναντῶνται σοβαρώταται καὶ ἐκ πλείστων λόγων. Ἐπὶ παραδείγματι, λόγῳ τῆς μικρᾶς γεννητικότητος τοῦ ἀγγλικοῦ λαοῦ, ἔχομεν σήμερον ἐν Ἀγγλίᾳ μικρὰν ἀναλογίαν βρεφῶν καὶ παιδίων, ἐνῶ λόγῳ τῆς μεγάλης γεννητικότητος τοῦ βουλγαρικοῦ λαοῦ ἔχομεν ἐν Βουλγαρίᾳ μεγάλην ἀναλογίαν νεαρῶν ὑπάρξεων. Μεγάλαι ἐπίσης διαφοραὶ δύνανται νὰ σημειωθοῦν καὶ ἐκ τῆς ἀναλογίας τῶν ἄνω τῶν 50 ἐτῶν ἀτόμων. Εἰς τὸ τέλος περίπου τῆς παρούσης μελέτης θ' ἀναφέρωμεν πληθυσμὸν τοῦ ὁποίου τὰ 25 % ἔχουν ὑπερβῆ τὰ 50 ἔτη καὶ ἄλλον, ὅπου μόνον 16,8 % αὐτοῦ τὰ ὑπερέβησαν. Ὡστε καὶ ἂν ἀκόμη ἔχωμεν τὴν αὐτὴν ἀκριθῶς καθ' ἡλικίαν θνησιμότητα εἰς δύο χώρας, τὰ γενικὰ ποσοστὰ θνησιμότητος αὐτῶν πιθανὸν νὰ διαφέρουν καὶ μάλιστα αἰσθητῶς. Δὲν δύναμεθα συνεπῶς νὰ συγκρίνωμεν μὲ τὰ ποσοστὰ θνησιμότητος καὶ οὔτε δύναμεθα νὰ λάθωμεν μὲ αὐτὰ ἀκριθῆ ἰδέαν τῆς θνησιμότητος ἐν μιᾷ χώρᾳ. Ἀντιθέτως, μὲ αὐτὰ ἀγόμεθα εἰς ἐσφαλμένα συμπεράσματα.

Ν' ἀσχοληθῶμεν ἐδῶ μὲ τὸ τι ἐπροτάθη καὶ τι προσωρινῶς ἔγινε δεκτὸν ἢ γίνεται ἀκόμη δεκτὸν ἀπὸ ἐλαχίστους στατιστικούς, δὲν τὸ κρίνομεν σκόπιμον. Θὰ εἴπωμεν ἀμέσως ὅτι διεθνῶς πλέον ἀνεγνωρίσθη ὅτι ὁ καλλίτερος τρόπος διὰ τὴν ἀπεικόνισιν, τρόπον τινά, τῆς θνησιμότητος ἐνὸς πληθυσμοῦ, εἶναι ἡ κατάρτισις πίνακος ζωῆς δι' αὐτόν. Ὁ «πίναξ ζωῆς», μᾶς δεικνύει ἐκ 1000 ἀτόμων γεννημένων ἐν ὠρισμένον ἔτος καὶ ὑποκειμένων εἰς τὴν μέσσην καθ' ἡλικίαν θνησιμότητα μερικῶν ἐτῶν αὐτῆς τῆς ἐποχῆς, πόσα ἐπιζοῦν εἰς κάθε ἔτος ἢ εἰς κάθε πέντε ἔτη τοῦ βίου των. Μὲ τοὺς πίνακας αὐτοὺς ἢ ἀκριθῆς σύγκρισις εἶναι δυνατὴ καὶ ἀντιλαμβάνεται κανεὶς πόσον καὶ πότε θνήσκουν εἰς κάθε χώραν. Ἡ ἐπεξεργασία τῶν πινάκων τούτων ἐπιτρέπει νὰ ἐξαχθοῦν πολλὰ ἐνδιαφέροντα συμπεράσματα. Τὸ σπουδαιότερον ὅλων εἶναι ὅτι ἐπιτρέπει νὰ ὑπολογισθῆ ἡ μέση ἐλπιζομένη ζωὴ ἅμα τῇ γεννήσει. Αὕτη — ὀνομαζομένη παρ' ἡμῶν «μέση διάρκεια ζωῆς» ὄρος χρήσιμος, ἀλλὰ μὴ δυνάμενος ν' ἀντικαταστήσῃ τὸν ἐδῶ προτεινόμενον — μᾶς λέγει πόσα ἔτη εἶναι πιθανὸν νὰ ζήσῃ, πόσα ἔτη θὰ ζήσῃ κατὰ μέσον ὄρον ἕκαστον γεννώμενον ἄτομον, μὲ τὴν σύγχρονον ἀκριθῆ θνησιμότητα τὴν καθ' ἡλικίαν τοιαύτην.

Οἱ πίνακες ζωῆς καταρτίζονται διὰ διαφόρων μεθόδων,

μὲ μαθηματικὴν δὲ ἀκρίβειαν. Φυσικά, ὅσον τελειότεραι εἶναι αἱ στατιστικά, ἰδίως τῆς φυσικῆς κινήσεως τοῦ πληθυσμοῦ, τόσον περισσότερον ἀνταποκρίνονται πρὸς τὴν πραγματικότητα ὅλοι των οἱ ἀριθμοί. Μὲ τὰς συγχρόνους στατιστικὰς ἢ ἀπόκλισις αὐτῶν ἐκ τῶν ἰδανικῶν ἀριθμῶν τῆς πραγματικότητος δύναται νὰ θεωρῆται ἐλαχίστη. Οὕτω, ἔχοντες τὸν ἀριθμὸν τῶν ἐτῶν, ἅτινα θὰ ζήσουν κατὰ μέσον ὄρον τὰ γεννώμενα εἰς μίαν χώραν ἄτομα, λαμβάνομεν μίαν συνοπτικὴν, ἀλλ' ἀκριβῆ, ἰδέαν τῆς ἐν αὐτῇ θνησιμότητος καὶ δυνάμεθα νὰ τὴν συγκρίνωμεν μὲ ἐκείνην ἄλλων χωρῶν.

Ἄλλ' ἐφ' ὅσον γνωρίζομεν τὴν μέσην ἐλπιζομένην ζωὴν ἅμα τῇ γεννήσει, δυνάμεθα νὰ γνωρίζωμεν καὶ τὸ εἰς ταύτην ἀντιστοιχοῦν ἀπορρέον γενικὸν ποσοστὸν θνησιμότητος. Μέση ἐλπιζομένη ζωὴ 60 ἐτῶν σημαίνει θνησιμότητα 1)60 ἐτησίως, ἢ 16 ο)οο. Τὸ ποσοστὸν τοῦτο δύναται νὰ εἶναι — καὶ εἶναι πάντοτε σχεδόν — μεγαλύτερον ἢ μικρότερον τοῦ γενικοῦ ποσοστοῦ θνησιμότητος τοῦ ἔτους, κατὰ τὸ ὁποῖον ὑπολογίζεται ἡ ἐλπιζομένη ζωὴ τῶν 60 ἐτῶν. Αὐτὸ ὅμως εἶναι τὸ ὀρθότερον ποσοστὸν, διότι, δηλοῦν τὴν θνησιμότητα τοῦ ἐξεταζομένου πληθυσμοῦ οἷα θὰ ἦτο, ἐὰν οὗτος δὲν παρουσίαζεν καμμίαν ἀνωμαλίαν εἰς τὴν καθ' ἡλικίας σύνθεσιν αὐτοῦ, δὲν μᾶς παρασύρει εἰς πλάνας. Συνθέτει τὰς διαφόρους καθ' ἡλικίας θνησιμότητας καὶ μᾶς λέγει ποία γενικὴ θνησιμότης ἀντιστοιχεῖ εἰς αὐτάς. Τὸ ποσοστὸν τοῦτο, τὸ ἀπορρέον ἐκ τῆς μέσης ἐλπιζομένης ζωῆς, ἐκάλεσαν «διορθωθὲν ποσοστὸν θνησιμότητος», ὅπως θὰ ἠδύνατο νὰ μεταφρασθῆ τὸ «corrected deathrate», ἢ τὸ «taux rectifié de mortalité».

Ὅσα ἀνωτέρω ἐξεθέσαμεν, ἦσαν, κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἦττον, ἀπὸ ἐτῶν γνωστά, ἀλλὰ μόνον εἰς ἐλαχίστους ἐπιστήμονας. Ἐν Ἑλλάδι ὁ διακεκριμένος καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου μας κ. Βαρβαρέσος εἶχε τονίσει ἀπὸ τοῦ 1912, ὅτι ἡ καθ' ἡλικίας σύνθεσις τοῦ πληθυσμοῦ δύναται νὰ ἐπιδράσῃ πολὺ ἐπὶ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν θανάτων ἢ τῶν γεννήσεων. Φαίνεται ὅμως ὅτι τὰ προβλήματα τοῦ πληθυσμοῦ ἐξακολουθοῦν νὰ ἔχουν τὴν ἀτυχίαν, τὴν ὁποίαν εἶχον πρὸ τοῦ Μάλθου. Διότι αἱ νέαι ἀρχαὶ τῆς ἐρεῦνης τῶν στατιστικῶν δεδομένων τῆς κινήσεως τοῦ πληθυσμοῦ, ἐξηκολούθουν νὰ εἶναι ἄγνωστοι καὶ εἰς αὐτοὺς ἀκόμη τοὺς ἀσχολουμένους μὲ τὸ

ζήτημα. Πλήθος μελετῶν ἐδημοσιεύθη μέχρι πρό τινος καὶ ἀτελῶς δημοσιεύονται ἀκόμη μερικάί, χωρὶς νὰ λαμβάνωνται κἂν ὑπ' ὄψιν αἱ νέαι μέθοδοι. Μόνον ἀπὸ 10 περίπου ἐτῶν ἐπρόσεξαν αὐτὰς περισσότεροὶ κάπως μελετηταὶ τοῦ ζητήματος. Ἐχρειάσθη, πρὸς τοῦτο, τὸ 1928, ὁ συντελέσας εἰς τὴν βελτίωσιν τῶν νέων ἀρχῶν Ἀμερικανὸς Κουκζίνσκι, νὰ μελετήσῃ τοὺς πληθυσμοὺς τῆς Βορείου καὶ Δυτικῆς Εὐρώπης, ν' ἀποδείξῃ ὅτι, παρ' ὄλην τὴν ἐτησίαν αὐξησίν των κατὰ 600.000 ψυχῶν περίπου, μὲ τὴν σύγχρονον γονιμότητα καὶ θνησιμότητα αὐτῶν, οὗτοι βαίνουν πρὸς τὸν ἑξαφανισμὸν, διὰ νὰ προσέξῃ τὰς νέας ἀρχὰς σοβαρώτερος ἀριθμὸς ἐπιστημόνων.

Ἄλλὰ τὰ προβλήματα τοῦ πληθυσμοῦ τῆς Εὐρώπης, ὅσονδήποτε καὶ ἂν κινουῖν τὸ ἐνδιαφέρον, δὲν ἀποτελοῦν τὸ θέμα μας. Ἐχει, ἄλλως τε, ἐκδοθῆ ἑσχάτως ἐν Ἀθήναις λαμπρὰ μελέτη τοῦ κ. Κωνσταντίνου Καρανίκα, ἣτις δίδει μεταξὺ ἄλλων μίαν συνοπτικὴν, ἀλλ' ἀκριβῆ, ἰδέαν περὶ τῆς φυσικῆς κινήσεως αὐτῶν. Ἡμεῖς, σκιαγραφήσαντες ἤδη τὰς νέας ἀρχὰς, θὰ εἰσέλθωμεν εἰς τὴν βάσει αὐτῶν ἐξέτασιν τῆς κινήσεως τοῦ ἑλληνικοῦ πληθυσμοῦ.

II. Ἐρευνα τοῦ πληθυσμοῦ τῆς Ἑλλάδος μὲ εὐρύτερον περιθώριον ἐτῶν.

Ἡ Ἑλλάς, ἀφ' ἧς συνεπτύχθη ἐθνολογικῶς, ἀπολύτως σχεδόν, ἐντὸς τῶν ἐθνικῶν συνόρων κατέχεται ἀπὸ τὸν φόβον τοῦ ὑπερπληθυσμοῦ. Κατὰ τὰ ἔτη 1930—1935, διὰ τὰ ὁποῖα τὰ στατιστικὰ δεδομένα τῆς κινήσεως τοῦ πληθυσμοῦ εἶναι πλέον ἀξιόπιστα, ἡ μέση ἐτησία αὐξήσις τοῦ πληθυσμοῦ μας ἀνέρχεται εἰς 87.500 ψυχάς — μέσος ὅρος διὰ τὴν ἑξαετίαν ἐτησίων γεννήσεων 195.000 καὶ θανάτων 108.000. Ἡ σύγχρονος αὕτη αὐξήσις εἶναι πράγματι μεγάλη, καὶ αἱ ἀνησυχίαι φαίνονται δικαιολογημέναι. Ἄλλ' ἔφ' ὅσον εἶδομεν ὅτι καὶ μεγάλη ἀκόμη ἐτησία αὐξήσις, καὶ μέγα ἀκόμη ποσοστὸν γεννήσεων, πιθανὸν νὰ δίδῃ ἀνακριβῆ εἰκόνα τῆς καταστάσεως, θὰ ἦτοπαράλογον νὰ βασισθῶμεν ἐπ' αὐτῶν διὰ νὰ ἐξαγάγωμεν συμπεράσματα ἐπὶ τόσον σοβαροῦ ζητήματος, ὅπως εἶναι τὸ τοῦ πληθυσμοῦ τῆς Πατρίδος. Εἶναι, κατὰ συνέπειαν, ἀπαραίτητον, ὁ πληθυσμὸς τῆς Ἑλλάδος νὰ

μελετηθῆ λεπτομερῶς, νὰ ἐφαρμοσθοῦν δὲ καὶ αἱ νέαι μέθοδοι. Τὴν λεπτομερῆ ταύτην μελέτην δὲν ἐφιλοδοξήσαμεν νὰ παρουσιάσωμεν ἐνώπιον ὑμῶν. Ἀφίνομεν ὅτι αὕτη θὰ ἔπρεπε νὰ γίνῃ ἐν συνδυασμῶ μετ' ἐκείνης τῶν δυνατοτήτων τοῦ χώρου τῆς Ἑλλάδος καὶ γενικώτερον τῆς ὅλης οἰκονομικῆς ζωῆς αὐτῆς, διὰ νὰ εἴπωμεν ὅτι καὶ μόνη ἡ πληθυσμιακὴ ἔρευνα μιᾶς χώρας, καὶ ἰδιαιτέρως τῆς Ἑλλάδος, ὅπου τόσαι μετακινήσεις μαζῶν καὶ συνόρων ἐσημειώθησαν, εἶναι ἔργον πολυτόμου μελέτης. Ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον ἠθελήσαμεν νὰ κάμωμεν ἐδῶ, εἶναι ν' ἀνακοινώσωμεν μερικὰς σκέψεις, εἰς τὰς ὁποίας κατελήξαμεν ἐφαρμόσαντες καὶ τὰ νέα δεδομένα τῆς ἐπιστήμης.

Ἐκ τῶν νεωτέρων τούτων δεδομένων εἶδομεν ὅτι ἐξαιρετικὴν σημασίαν ἔχει τὸ καθαρὸν ποσοστὸν ἀναπαραγωγῆς. Δὲν δυνάμεθα ἀτυχῶς νὰ ἐκθέσωμεν λεπτομερῶς πῶς ὑπελογίσσαμεν τὸ ποσοστὸν ἀναπαραγωγῆς τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ, διότι θὰ ἔπρεπε νὰ ἐκθέσωμεν ἀτέρμονα σειρὰν συλλογισμῶν καὶ ἀριθμῶν. Λόγω ὅμως τῆς σημασίας τοῦ πράγματος, καὶ ἐπειδὴ ὁ ὑπολογισμὸς οὗτος δὲν εἶχε γίνῃ μέχρι τοῦδε διὰ τὸν ἑλληνικὸν πληθυσμὸν, κρίνομεν ἀπαραίτητον νὰ εἴπωμεν τὰ ἑξῆς :

Πρῶτον : ὅτι ἐχρησιμοποίησαμεν τοὺς τύπους τοῦ Κουκζίνσκι, οἵτινες θεωροῦνται γενικῶς ὡς οἱ δίδοντες τὰ ἀκριθέστερα ἀποτελέσματα. Δεύτερον : ὅτι στατιστικὰ δεδομένα τῆς κινήσεως τοῦ πληθυσμοῦ δίδονται ἀπὸ τοῦ 1931 ὑπὸ τῆς Γενικῆς Στατιστικῆς Ὑπηρεσίας τῆς Ἑλλάδος μὲ ὄσπιν ἀφθονίαν δίδονται εἰς τὰς περισσοτέρας τῶν χωρῶν. Ἀφ' ἑτέρου, ἢ ἀπὸ τοῦ 1930 περίπου ἰκανοποιητικὴ ἐφαρμογὴ τοῦ νόμου περὶ ληξιαρχικῶν πράξεων, νόμου αὐστηροῦ καὶ γενικῶς καλῶς ἐφαρμοζομένου, μειώνει τὰς διαφυγὰς εἰς ἐπίπεδον, τὸ ὁποῖον θεωροῦμεν χαμηλὸν καὶ μὴ δυνάμενον ν' ἀλλοιώσῃ σοβαρῶς τὰ ἀποτελέσματα τῶν ὑπολογισμῶν. Τρίτον : ὅτι τὸν γυναικεῖον πληθυσμὸν εἰς πενταετεῖς ὁμάδας ἡλικιῶν τῆν μέσπιν ἡμέραν τοῦ 1933, στοιχεῖον ἀπαραίτητον διὰ τοὺς ὑπολογισμοὺς μας, εὔρομεν βασιζόμενοι εἰς τὸν οὕτω κατανεμημένον γυναικεῖον πληθυσμὸν τῆς ἀπογραφῆς τοῦ 1928. Εἶναι ἀληθές, ὅτι ἡ ἀπογραφή τοῦ 1928 θεωρεῖται ὑπὸ πολλῶν ὡς ὑστεροῦσα τῆς ἀληθείας κατὰ 10 ἢ 15%. Διὰ πολλοὺς ὅμως λόγους, οἵτινες δὲν εἶναι τοῦ παρόντος, τὰ πο-

σοστά ταῦτα εἶναι καθ' ἡμᾶς ἐκτάκτως ὑπερβολικά. Ἐξ ἄλλου, ἡ μικρὰ διαφυγή, ἣτις ἐσημειώθη, ἀφορᾷ κυρίως τὸν ἀνδρικὸν πληθυσμὸν μεταξὺ 10 καὶ 40 ἐτῶν, ὅστις ἐφοβήθη ὅτι ἡ ἀπογραφή ἐγίνετο διὰ λόγους στρατεύσεως. Ὅσον διὰ τὸ σφάλμα, τὸ ὁποῖον προέρχεται εἰς τὴν καθ' ἡλικίας κατανομήν τοῦ γυναικείου πληθυσμοῦ, ἐκ τῆς ἀδυναμίας, ἣν ἔχει τὸ ὠραῖον φύλον ν' ἀποκρύπτῃ μερικὰ ἔτη τῆς ἡλικίας του, τοῦτο εἶναι μοιραῖον, παγκόσμιον καὶ δὲν ἐπηρεάζει σοβαρῶς τὸ ἀποτέλεσμα. Τέταρτον καὶ τελευταῖον: διὰ τὴν καθ' ἡλικίας γονιμότητα καὶ θνησιμότητα, ἐλάβομεν τὴν μέσην τοιαύτην τῶν ἐτῶν 1931—1935, ὥστε τὸ ἀποτέλεσμα δὲν ἔχει ἐπηρεασθῆ ἀπὸ τὴν ἐνδεχομένως χαμηλὴν ἢ ὑψηλὴν στάθμην ἐνὸς ἔτους.

Εἶναι ἀτυχῶς ἀδύνατον νὰ δώσωμεν περισσοτέρας πληροφορίας διὰ τοὺς ὑπολογισμοὺς μας, ἐπιφυλασσόμεθα ὅμως ν' ἀπαντήσωμεν εἰς τὰς ἀπορίας, αἵτινες ἤθελον γεννηθῆ. Τηροῦμεν ἄλλως τε εἰς τὴν διάθεσιν τῶν εἰδικώτερον ἐνδιαφερομένων τὴν λεπτομερῆ ἐπεξεργασίαν τῶν στατιστικῶν δεδομένων.

Τὸ ἐπὶ τῇ βάσει τῶν στοιχείων τούτων καθαρὸν ποσοστὸν ἀναπαραγωγῆς καὶ γονιμότητος τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ τὸ 1933, καὶ μὲ τὴν μέσην θνησιμότητα τῶν ἐτῶν 1931-1935, εἶναι, καθ' ἡμᾶς, 1,229 δι' ἕκαστον θῆλυ, ἢ ἐπὶ τοῖς χιλίοις καὶ εἰς στρογγυλὸν ἀριθμὸν 1230. Τοῦτο σημαίνει ὅτι 1000 Ἑλληνίδες, γεννηθεῖσαι τὸ 1933, θνήσκουσαι εἰς ἐκάστην ἡλικίαν, ὅσον ἔθνησκον εἰς τὴν ἀντίστοιχον ἡλικίαν αἱ Ἑλληνίδες τοῦ 1931—1935 καὶ γεννῶσαι εἰς ἐκάστην ἡλικίαν ὅσον αὐταί, γεννοῦν καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τοῦ βίου των 1230 θῆλεα, ἅτινα καὶ θὰ συνεχίσουν τὸ ἔργον τῆς ἀναπαραγωγῆς. Τοῦτο σημαίνει ὅτι ἔχομεν μίαν αὔξησιν 230 ο)οο, ὅπερ λόγω τῆς ἀριθμητικῆς ἰσορροπίας τῶν δύο φύλων, ἀποτελεῖ καὶ τὸ ποσοστὸν αὔξήσεως τοῦ πληθυσμοῦ μας. Ἀλλὰ ποσοστὸν αὔξήσεως ἐντὸς μιᾶς γενεᾶς. Διὰ νὰ ἔχωμεν τὸ ποσοστὸν αὔξήσεως ἐνὸς ἔτους, πρέπει νὰ διαιρέσωμεν τὸ προηγούμενον διὰ 30 — ὅσα περίπου ὑπολογίζονται τὰ ἔτη μιᾶς γενεᾶς — ὅποτε ἔχομεν ποσοστὸν ἐτησίας αὔξήσεως τοῦ πληθυσμοῦ 7.66 ο)οο. Ἐνῶ λοιπὸν ἡ σύγχρονος αὔξησις τοῦ πληθυσμοῦ, μὲ τὴν ὑπεροχὴν τῶν γεννήσεων ἐπὶ τῶν θανάτων κατὰ 87.500 ψυχῶν, εἶναι 13 ο)οο, ἢ αὔξησις μὲ τὴν σύγ-

χρονον γεννητικότητα καὶ θνησιμότητα θὰ εἶναι προσεχῶς 7.66 ο)οο ἐτησίως, δηλ. κατὰ 41% κατωτέρα. Ἐνῶ πρὶν, μετὰς ἐμπειρικός, ἄς τὰς εἴπωμεν οὕτω, μεθόδους, θὰ ὑπελογίζαμεν διπλασιασμὸν περιήπου τοῦ πληθυσμοῦ ἐντὸς δύο γενεῶν, τώρα βλέπομεν ὅτι ἐντὸς τοῦ αὐτοῦ διαστήματος τῶν 60 ἐτῶν θὰ ἔχωμεν αὐξήσιν κατὰ 51%. Τοῦτο δὲ διότι τὰ 1000 θήλεα τοῦ 1933 μετὰ μίαν γενεάν θὰ ἔχουν ἀφίσει εἰς τὴν θέσιν τῶν 1230, ταῦτα δὲ θ' ἀφίσουν 1230 ἐπὶ 1.23, ὅσον τὸ καθαρὸν ποσοστὸν ἀναπαραγωγῆς δι' ἕκαστον θῆλυ. Τὸ γινόμενον εἶναι 1512, δηλοῖ δὲ τὰς ἀπογόνους τῶν 1000 θηλέων τοῦ 1933 μετὰ δύο γενεάς.

Οἱ ὑπολογισμοὶ ὅμως οὗτοι, ὅσονδήποτε χρήσιμοι καὶ ἂν εἶναι, διὰ νὰ μᾶς δώσουν μίαν ἀκριβῆ ἰδέαν τῶν τάσεων τοῦ ἑλληνικοῦ πληθυσμοῦ, ἀξίζουν διὰ προβλέψεις ὅσον ἀξίζουν καὶ αἱ προϋποθέσεις ὑπὸ τὰς ὁποίας γίνονται. Ἐγιναν δὲ ὑπὸ τὴν προϋπόθεσιν ὅτι ἡ γεννητικότης καὶ ἡ θνησιμότης τῶν θηλέων εἰς ἑκάστην ἡλικίαν θὰ παραμείνη οἷα ἦτο κατὰ μέσον ὄρον ἀπὸ τοῦ 1931 ἕως τοῦ 1935. Εἶναι λοιπὸν ἀνάγκη νὰ ἐξετασθῇ ἡ σημερινὴ κατάστασις καὶ ἡ πιθανὴ ἐξέλιξις τῶν δύο τούτων παραγόντων. Διότι, ἀλλοίμονον, ἐὰν ἐβασιζόμεθα εἰς τοὺς ἀριθμοὺς καὶ μόνον. Ἐὰν ἡ πληθυσμολογία — ἡ κακῶς, νομίζομεν, ὀνομαζομένη δημογραφία — ἦτο μία ἐπιστήμη ἢ ἕνας κλάδος τῆς οἰκονομικῆς ἐπιστήμης, βασιζόμενος ἐπὶ τῶν ἀριθμῶν τῆς στατιστικῆς, θὰ ἦτος ἕνας κλάδος ξηρὸς ἐπὶ τοῦ κορμοῦ τῆς ζωντανωτέρας τῶν ἐπιστημῶν. Ἀντιθέτως ὅμως ἀπλῶς χρησιμοποιῶν τὴν στατιστικὴν καὶ τὰ ἀνώτερα μαθηματικά, ἅτινα δίδουν πολυτίμους τύπους, καὶ ὑποχρεωμένος νὰ ἐρευνᾷ τὴν ἱστορίαν καὶ τὴν κοινωνιολογίαν τοῦ πληθυσμοῦ, εἶναι ἕνας ἐκ τῶν ζωντανωτέρων κλάδων τῆς ἐπιστήμης. Οὔτε τὴν ἱστορικὴν μελέτην τοῦ πληθυσμοῦ τῆς Ἑλλάδος δυνάμεθα νὰ κάμωμεν ἐδῶ, οὔτε τὴν κοινωνιολογικὴν ἐξέτασιν αὐτοῦ. Ἐφ' ὅσον ὅμως διευτυπώσαμεν τὴν πρόβλεψιν ὅτι μετὰ τὴν μέσσην γονιμότητα καὶ θνησιμότητα τῶν τελευταίων ἐτῶν ὁ πληθυσμὸς μας θ' αὐξήσῃ κατὰ 51% ἐντὸς 60 περιήπου ἐτῶν, εἴμεθα ὑποχρεωμένοι νὰ ἐξετάσωμεν τοὺς δύο τούτους παράγοντας.

Ποία ἡ θνησιμότης τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ αὔριον καὶ ποία ἡ γονιμότης αὐτοῦ; Βεβαίως ἀπαντήσεις, φιλοδοξοῦσαι νὰ ἔχουν μαθηματικὴν ἀκρίβειαν δὲν χωροῦν. Ἀπλῶς, μὴ λαμ-

θάνοντες ὑπ' ὄψιν τὰ ἀπολύτως ἀνατρεπτικὰ γεγονότα, ὅπως θὰ ἦσαν ἀγνώστου ἐκτάσεως ἐπιδημίαι μετὰ ἔντονον χημικόν - μικροβιακὸν πόλεμον, ἢ ἀνακαλύψεις φαρμάκων ἀπαλλασσόντων τὰ βρέφη ἀπὸ τὰς ἀσθενείας ἢ τὰς γυναικάς ἀπὸ τὰς ὠδίνας τῶν τοκετῶν, μὴ λαμβάνοντες ὑπ' ὄψιν τὰ γεγονότα ταῦτα, θὰ ἐπιχειρήσωμεν νὰ σχηματίσωμεν μίαν ἰδέαν τῆς αὐριανῆς ἐξελίξεως τῶν παραγόντων ποὺ μᾶς ἀπασχολοῦν.

Ἄς ἀσχοληθῶμεν πρῶτον μὲ τὴν θνησιμότητα τῶν κάτω τῶν 50 ἐτῶν ἀτόμων, ἣτις καὶ μᾶς ἐνδιαφέρει ἐδῶ. Ἡ μείωσις τῶν μητέρων τοῦ μέλλοντος, τὴν ὁποίαν αὕτη προκαλεῖ, ὀφείλεται κυρίως εἰς τὴν παιδικὴν θνησιμότητα. Πράγματι ἐπὶ 1000 θηλέων γεννωμένων τὸ 1928 ἐπιζοῦν, κατὰ τὸν κ. Βαλαώραν. εἰς τὸ 5ον ἔτος τῆς ἡλικίας 807, καθ' ἡμᾶς δέ, ἐπὶ 1000 γεννωμένων τὸ 1933, μόνον 781. Εἰς ὅλους τοὺς ὑπολογισμοὺς αὐτοὺς οἱ ἀριθμοὶ μας ὑστεροῦν ἐκείνων, τοὺς ὁποίους δίδει διὰ τὸ 1928 ὁ κ. Βαλαώρας, νομίζομεν δὲ ὅτι εὐρισκόμεθα πλησιέστερον πρὸς τὴν πραγματικότητα. Ὅχι βεβαίως διότι κακῶς ὑπελόγισεν ὁ κ. Βαλαώρας, ἀρμοδιώτερος ἡμῶν ἄλλως τε, ὡς εἰδικῶς ἐκπαιδευθεὶς ἐν Ἡνωμέναις Πολιτείαις. Εἶναι ὅμως, φρονοῦμεν, ὀρθότεροι οἱ μικρότεροι ἀριθμοὶ μας, διότι ὁ κ. Βαλαώρας, ἐργασθεὶς μὲ τὴν μέσην θνησιμότητα τῶν ἐτῶν 1926—1930, λόγῳ «ἧς ἔλλειψέρας τότε ἐφαρμογῆς τοῦ νόμου περὶ ληξιαρχικῶν πράξεων, εἶχε μικρότερον ἀριθμὸν θανάτων καθ' ἡλικίας ἀπὸ τὸν μέσον τοιοῦτον τῶν ἐτῶν 1931—1935. Καθ' ἡμᾶς λοιπὸν ἡ παιδικὴ θνησιμότης ἀφίνει ἐπὶ 1000 γεννωμένων θηλέων 781 εἰς τὸ 5ον ἔτος, ἐνῶ, ὡς θὰ εἶδωμεν, εἰς τὰς μεγαλύτερας ἡλικίας ἔχομεν ἀπείρως μικροτέραν ἀναλογίαν θανάτων. Ὡστε ἡ παιδικὴ θνησιμότης παίζει τὸν πρωτεύοντα ρόλον. Λόγον εἰδικόν, ὅστις νὰ ὑψώνη αὐτὴν ἐν Ἑλλάδι, δὲν φαίνεται νὰ ἔχωμεν. Πρόκειται περὶ φαινομένου, παρατηρουμένου εἰς ὅλους τοὺς ὀλιγώτερον προηγμένους ἀπὸ οἰκονομικῆς ἀπόψεως λαοὺς. Ἡ κοινωνικὴ πρόνοια, ἐν τῇ εὐρυτάτῃ ἐννοίᾳ, εἶναι εἰς αὐτοὺς ὀλίγον ἀνεπτυγμένη ἢ περιορίζεται εἰς τὰ μεγάλα κέντρα. Ἐξ ἄλλου ἡ στενότης τῶν ιδιωτικῶν προϋπολογισμῶν τῶν μὴ εὐπόρων τάξεων, αἵτινες καὶ θίγονται ἀπὸ τὴν παιδικὴν θνησιμότητα καὶ ἔχουν τὰ περισσότερα τέκνα, δὲν ἐπιτρέπει νὰ διατίθενται πολλὰ διὰ τὴν δαπανη-

ρὰν παρακολούθησιν καὶ φροντίδα τῆς ὑγείας τῶν βρεφῶν. Παράγοντες ἀμφότεροι, εὐνοοῦντες τὴν παιδικὴν θνησιμότητα τὴν φυσικῶς ἀνωτέραν ἀπὸ ἐκείνην τῶν μεγαλυτέρων ἡλικιῶν. Παράγοντες ἀμφότεροι συναντώμενοι ἐν Ἑλλάδι. Καὶ εἶναι μὲν ἀπολύτως βέβαιον, ὅτι καὶ ἡ ὀργάνωσις τῆς κοινωνικῆς προνοίας καὶ ἡ παραγωγή, τῆς ὁποίας ἡ αὐξήσις θὰ διευρύνῃ τὰ στενὰ ὄρια τῶν ἰδιωτικῶν προϋπολογισμῶν, σημειῶνουν τελευταίως παρ' ἡμῖν σοβαρὰς προόδους. Ἀλλὰ τὸ γεγονός ὅτι ἡ κοινωνικὴ πρόνοια ἀρχίζει παντοῦ ἀπὸ τὰ μεγάλα κέντρα, λόγῳ τοῦ ὅτι μὲ μικρότερα γενικὰ ἔξοδα ἐξυπηρετεῖ μεγάλας μάζας, δὲν ἐπιτρέπει νὰ ἐλπίζωμεν ὅτι αὕτη θὰ δυνηθῇ, πρὸ τῆς παρόδου πολλῶν ἐτῶν, νὰ ἐξυπηρετήσῃ καὶ τὴν ὑπαιθρον, ὅπου αἱ πολλαὶ γεννήσεις καὶ οἱ πολλοὶ θάνατοι βρεφῶν. Ἐξ ἄλλου ἡ βελτίωσις τοῦ χαμηλοῦ βιωτικοῦ ἐπιπέδου τῶν Ἑλλήνων καὶ ἡ συντήρησις τοῦ φυσικῶς ἤδη αὐξηθέντος πληθυσμοῦ ἀπορροφᾷ καὶ θ' ἀπορροφᾷ σοβαρὸν μέρος τῶν αὐξηθέντων εἰσοδημάτων. Ὡστε οἱ δύο οὗτοι παράγοντες ἐπιτρέπουν νὰ ἐλπίζεται μίᾳ μικρᾷ μόνον καὶ βραδεία μείωσις τῆς παιδικῆς θνησιμότητος.

Ὅταν ἐξέλθωμεν τῆς παιδικῆς θνησιμότητος, ἡ ἀπόστασις, ἣτις μᾶς χωρίζει ἀπὸ τοὺς ἄλλους λαοὺς δὲν εἶναι τεραστία, συνεπῶς καὶ αἱ δυνατότητες μειώσεως αὐτῆς δὲν εἶναι μεγάλαι. Μολονότι θέλομεν ν' ἀποφύγωμεν τοὺς πολλοὺς ἀριθμοὺς, εἰς ὠρισμένα σημεία εἴμεθα ὑποχρεωμένοι νὰ ἀναφέρωμεν μερικοὺς. Ἐδῶ συγκεκριμένως πρέπει ν' ἀναφέρωμεν διὰ τὴν Ἑλλάδα καὶ διὰ μερικὰς ἄλλας χώρας πόσα ἐκ τῶν 1000 νεογεννηθέντων θηλέων φθάνουν τὴν ἡλικίαν τῆς μητρότητος, τὸ 15ον ἔτος, καὶ πόσα ἀποθνήσκουν μέχρις ὅτου ἐξέλθουν αὐτῆς, δηλαδὴ μέχρις ὅτου ἡ σειρὰ αὕτη φθάσῃ εἰς τὸ 50ὸν ἔτος τῆς ἡλικίας. Ἐν Ἑλλάδι, καὶ μὲ τὴν μέσην θνησιμότητα τοῦ 1931—1935, φθάνουν τὸ 15ον ἔτος 748 θήλεα, Ἐν Βουλγαρίᾳ 729, ἐν Ἰταλίᾳ 822, ἐν Γαλλίᾳ 868, ἐν Γερμανίᾳ καὶ τὰς πλέον προηγμένας χώρας 900 καὶ ἄνω. Ἐξ αὐτῶν, μέχρις ὅτου φθάσουν τὸ 50όν, ἀποθνήσκουν : Ἐν Ἑλλάδι 167, ἐν Βουλγαρίᾳ 179, ἐν Γαλλίᾳ 166, ἐν Ἰταλίᾳ 129, ἐν Γερμανίᾳ 113, τόσαι δὲ ἢ ὀλιγώτεραι εἰς τὰς πλέον προηγμένας χώρας.

Ἡ σύγκρισις τῶν ἀριθμῶν τούτων ὀδηγεῖ εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι ὑστεροῦμεν κατὰ 100—150 ὡς πρὸς τὰ ἐπιζῶντα

1000 θήλεα εἰς τὸ 15ον τῆς ἡλικίας, ἀλλ' ὅτι ὑστεροῦμεν πολὺ ὀλίγον ὡς πρὸς τὰ ἕξ αὐτῶν θνήσκοντα κατὰ τὴν ἡλικίαν τῆς γονιμότητος. Κατὰ συνέπειαν ἡ μείωσις τῆς θνησιμότητος εἰς τὴν ὄριμον ἡλικίαν δύναται νὰ μᾶς ἐξοικονομήσῃ μικρὸν μόνον ἀριθμὸν μητέρων. Σοβαρὸν κέρδος εἰς μητέρας τοῦ μέλλοντος δύναται νὰ γίνῃ μόνον διὰ τοῦ περιορισμοῦ τῆς παιδικῆς θνησιμότητος. Τὸ συμπέρασμα μᾶς πάντως εἶναι ὅτι ὁ εἰς τῶν παραγόντων, ἐξ ὧν ἐξαρτᾶται τὸ καθαρὸν ποσοστὸν ἀναπαραγωγῆς, ἡ θνησιμότης, θὰ ἐξελιχθῇ πιθανώτατα κατὰ τοιοῦτον τρόπον, ὥστε νὰ ἐπιδράσῃ ὑψωτικῶς ἐπὶ τοῦ ποσοστοῦ τούτου, καὶ συνεπῶς ἐπὶ αὐτῆς ταύτης τῆς ἀναπαραγωγῆς.

Ἐὰν ὅμως καταλήγωμεν εἰς τὸ συμπέρασμα αὐτὸ ὡς πρὸς τὸν παράγοντα τοῦτον, ἔχομεν μεγίστας ἀνησυχίας ὡς πρὸς τὸν ἕτερον τῶν παραγόντων: τὴν γεννητικότητα τῶν Ἑλληνίδων. Ἡ γεννητικότης αὕτη, φοβούμεθα ὅτι θὰ μειωθῇ αἰσθητῶς, ἴσως δὲ καὶ ἐπικινδύνως διὰ τὴν ἀναπαραγωγὴν τοῦ πληθυσμοῦ μᾶς. Τὸ ποσοστὸν τῶν ἐτησίων γεννήσεων ἐπὶ τῶν κατοίκων τῆς χώρας, κυμαινόμενον γύρω εἰς τὰ 30 ο)οο, εἶναι ἀληθὲς ὅτι εἶναι ἱκανοποιητικόν. Τὸ ποσοστὸν τοῦτο εὐρίσκεται περὶ τὸ 16 ο)οο ἐν Αὐστρίᾳ, τὸ 18 ο)οο ἐν Γαλλίᾳ καὶ Βελγίῳ, τὸ 24 ο)οο ἐν Οὐγγαρίᾳ, τὸ 26 ο)οο ἐν Ἰταλίᾳ, καὶ μόνον ἐν Ρωσίᾳ, Ρουμανίᾳ καὶ Βουλγαρίᾳ εἶναι ἴσον ἢ ἀνώτερον ἀπὸ τὸ ἰδικόν μᾶς. Καὶ ὅμως δύναται κανεὶς, παρ' ὅλα ταῦτα, νὰ φοβηθῇ ὅτι ἡ γεννητικότης τοῦ λαοῦ μᾶς θ' ἀκολουθήσῃ τόσον κατηφορικὴν γραμμὴν, ὥστε νὰ μὴν ἐξασφαλίζῃ τὴν ἀναπαραγωγὴν αὐτοῦ. Ἴδου διατὶ τὸ πιστεύομεν: Πρῶτον, ἐὰν ἐσημειώθῃ διαφυγὴ ἐκ τῆς ἀπογραφῆς τοῦ 1928, τὸ ποσοστὸν τῶν γεννήσεων παρουσιάζεται ἐν Ἑλλάδι ἐξωγκωμένον καθ' ὃ μέτρον παρουσιάζεται μικρότερος ὁ ἀριθμὸς τῶν κατοίκων τῆς χώρας. Ἐὰν δεχθῶμεν ὅτι ἐσημειώθῃ διαφυγὴ 5% ἐκ τῆς ἀπογραφῆς τοῦ 1928 καὶ εἰς τὸν πληθυσμὸν μᾶς, τὸν ὑπολογιζόμενον εἰς 7 ἑκατομμύρια τὸ 1936, προσθέσωμεν 300.000 ψυχῶν, ὅπερ ἀπολύτως λογικόν, ἔχομεν μὲ 195.000 γεννήσεις ἐτησίως ποσοστὸν γεννήσεων 26.8 ο)οο. Ὡστε τὸ ποσοστὸν τῶν γεννήσεων δὲν κυμαίνεται πλέον περὶ τὰ 30 ο)οο καὶ δὲν εὐρίσκεται μεταξὺ τῶν ἐντελῶς πρώτων ἐν Εὐρώπῃ.

Δεύτερον, καὶ κυρίως: Ὑπάρχει μία μεγίστη διαφορὰ

τοῦ ποσοστοῦ τῶν γεννήσεων τῶν κατοίκων τῆς ὑπαίθρου χώρας καὶ ἐκείνου τῶν γεννήσεων τῶν κατοίκων τῶν πόλεων. Τὸ ζήτημα τοῦτο οὐδόλως ἢ ἐλάχιστα ἐτονίσθη, θεωροῦμεν δὲ ὅτι ἔχει τόσην σημασίαν διὰ τὸ μέλλον τῆς φυλῆς μας, ὥστε ἐπικαλούμεθα ἰδιαιτέρως τὴν προσοχὴν σας ἐπ' αὐτοῦ. Τὸ ζήτημα ἔχει ὑψίστην σημασίαν, διότι τὸ κακὸν τοῦ ἐντόνου περιορισμοῦ τῶν γεννήσεων εἶναι διεθνῶς καὶ ἀπὸ μακροῦ παρατηρημένον, ὅτι ἀρχίζει ἀπὸ τὰς πόλεις καὶ αὐται, παραδειγματίζουσαι τὴν ὑπαιθρον, τὴν παρασύρουν εἰς τὸν κατήφορον. Ἀξίζει λοιπὸν νὰ τὸ ἐξετάσωμεν ἀπὸ πιὸ κοντά.

Ἐκ τῶν λεπτομερῶν στατιστικῶν δεδομένων, ἅτινα ἐδημοσιεύθησαν μέχρι καὶ τοῦ 1934, βλέπομεν ὅτι ὁ μέσος ὄρος τοῦ ποσοστοῦ τῶν γεννήσεων ἐπὶ τῶν κατοίκων διὰ τὰ ἔτη 1930—1934 εἶναι 32.13 ο)οο διὰ τοὺς κατοίκους τῆς ὑπαίθρου καὶ 25.84 ο)οο δι' ἐκείνους τῶν πόλεων. Ἡ διαφορὰ αὕτη ἔχει ἔτι μεγαλυτέραν σημασίαν, ἐὰν παρατηρήσωμεν ὅτι τὸ δεύτερον τοῦτο ποσοστὸν ἦτο τὸ 1930 28.64 ο)οο καί, καμφθὲν ὑπὸ τῆς κρίσεως, δὲν ἐπανῆλθεν ὡς ἐκεῖνο τῆς ὑπαίθρου εἰς τὰ πρὸ αὐτῆς ἐπίπεδα, ἀλλ' ἔμεινε σταθερὸν εἰς τὰς 24.5 γεννήσεις ἐπὶ 1000 κατοίκων Τὸ 1934 ἔχομεν 34.31 γεννήσεις ἐπὶ 1000 κατοίκων τῆς ὑπαίθρου, καὶ μόνον 24.67 γεννήσεις ἐπὶ 1000 κατοίκων τῶν πόλεων. Ἡ διαφορὰ εἶναι πολὺ μεγάλη. Εἰς τὴν πραγματικότητα ἡ διαφορὰ τῆς γεννητικότητος τοῦ λαοῦ τῆς ὑπαίθρου καὶ ἐκείνου τῶν πόλεων, εἶναι ἀκόμη μεγαλυτέρα. Διότι φρονοῦμεν ὅτι, τὸ μὲν ποσοστὸν τὸ ἀφορὸν τὴν ὑπαιθρον παρουσιάζει μικροτέραν τὴν γεννητικότητα τῶν ἀγροτῶν μας, ἐνῶ τὸ διὰ τὰς πόλεις ποσοστὸν παρουσιάζει ἐξωγκωμένην τὴν γεννητικότητα τοῦ ἀστικοῦ πληθυσμοῦ. Πράγματι, εἰς τὴν ὑπαιθρον αἱ πολλαὶ γεννήσεις, αἵτινες δίδουν ἓνα μέγαν ἀριθμὸν νεαρῶν ὑπάρξεων καὶ ἡ παρουσία περισσοτέρων ἡλικιωμένων ἀτόμων ὀγκώνουν τὰς τάξεις τοῦ μὴ γονίμου πληθυσμοῦ. Ἀφοῦ λοιπὸν τὰ μὴ γόνιμα ἄτομα εἶναι πολλὰ, πρέπει τὰ γόνιμα νὰ ἔχουν περισσοτέρας γεννήσεις διὰ νὰ εἶναι ὑψηλὸν τὸ ποσοστὸν τῶν γεννήσεων τὸ ὑπολογιζόμενον ἐπὶ τοῦ συνόλου τοῦ πληθυσμοῦ. Ἀντιθέτως, εἰς τὰς πόλεις, λόγῳ τῶν ὀλιγώτερον ὑγιεινῶν συνθηκῶν, ἔχομεν μικροτέραν ἀναλογίαν ἡλικιωμένων, λόγῳ δὲ τῶν ὀλιγωτέρων γεννήσεων ἔχομεν μικροτέραν ἀναλογίαν νεαρῶν ὑπάρξεων. Ἐνῶ δὲ εἶναι ἀραιαὶ αἱ

τάξεις τοῦ μὴ γονίμου πληθυσμοῦ, εἶναι πυκναὶ αἱ τοῦ γονίμου, διότι εἰς τὰς πόλεις εἰς τὸν ὑπάρχοντα γόνιμον πληθυσμὸν προστίθενται ὅσοι ἄνδρες ἔρχονται ἐκ τῆς ὑπαίθρου πρὸς εὐρεσιν ἐργασίας, ὅσαι γυναῖκες ἔρχονται ἐξ αὐτῆς ὅπως ὑπανδρευθοῦν ἢ ὅπως ἐργασθοῦν. Συνεπῶς εἰς τὰς πόλεις μὲ ἀραιότερας τὰς τάξεις τῶν μὴ γονίμων ἀτόμων καὶ πυκνοτέρας τὰς τάξεις τῶν γονίμων, δηλαδὴ μὲ ἀνωμάλως μεγάλην ἀναλογίαν γεννητόρων, καὶ μὲ μικρὰν ἀκόμη γεννητικότητα, δυνάμεθα νὰ ἔχωμεν σεβαστὸν ἀριθμὸν γεννήσεων καὶ ἐξ αὐτοῦ ἐξωγκωμένον ποσοστὸν. Δὲν ἦτο ἄλλωστε δυνατὸν παρὰ ἢ γεννητικότης εἰς τὰς πόλεις νὰ εἶναι μικροτέρα ἀπὸ ὅ,τι τὴν παρουσιάζει τὸ ποσοστὸν τῶν γεννήσεων, ἀφοῦ ὁ καθεὶς μας βλέπει εἰς αὐτὰ ἓνα πλῆθος ἀγάμων, ἓνα πλῆθος οἰκογενειῶν — τῶν κάπως εὐπορωτέρων τάξεων ἰδίως — μ' ἓνα ἢ δύο τέκνα, σπανίως μὲ τρία, σπανιώτατα μὲ τέσσαρα. Εἰς τὴν μεγάλην πλειοψηφίαν τῶν ἀπὸ 15ετίας σχηματισθεισῶν οἰκογενειῶν εἰς ὅλας τὰς τάξεις τοῦ ἀστικοῦ πληθυσμοῦ μας, ὁ κανὼν εἶναι τὰ δύο τέκνα, τὸ ἓν δὲ καὶ τὰ τρία τέκνα εἶναι αἱ κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον συχναὶ ἐξαιρέσεις. Μὲ τοιαύτην δὲ γεννητικότητα εἶναι γνωστὸν ὅτι ὁ πληθυσμὸς δὲν ἀναπαράγει ἑαυτὸν, ἀφοῦ τὰ δύο τέκνα κατ' οἰκογένειαν ὄχι μόνον τὰ ἄγαμα καὶ στείρα ἄτομα δὲν ἀντικαθιστοῦν, ἀλλὰ, λόγῳ τῆς θνησιμότητος εἰς ἣν ὑπόκεινται, οὔτε τῶν γεννητόρων αὐτῶν ὅλας τὰς θέσεις θὰ καταλάβουν. Μερικοὶ ἀριθμοί, ἐπὶ τῶν ὁποίων ὅμως ἢ πίστις δὲν δύναται νὰ εἶναι ἀπόλυτος, μᾶς ἀποκαλύπτουν, διὰ τὴν μείωσιν τῆς γεννητικότητος τοῦ ἀστικοῦ πληθυσμοῦ, καὶ ἄλλα ἀνησυχητικὰ συμπτώματα. Ἀνησυχητικά, διότι, ἐὰν εἶναι ἀληθὲς ὅτι ἔχομεν ὀλίγας πόλεις, ὅπου αἱ γεννήσεις ὑπερβαίνουν τὰ 30 ο)οο, ἔχομεν πολὺ περισσοτέρας, ὅπου τὰ ποσοστὰ εἶναι λίαν χαμηλά. Τὸ 1934, ἔτος μεγάλης γεννητικότητος, ἡ Καλλιθέα εἶχεν 11.8 γεννήσεις ἐπὶ 1000 κατοίκων, ὁ Λιμὴν Βαθέος καὶ ἡ Καστορία 15, οἱ Βροντάδες 17, τὰ Μέθανα, ἡ Καβάλλα, τὸ Ναύπλιον, τὰ Ἰωάννινα περίπου 18 ο)οο. Πρόκειται ἐν τούτοις περὶ πόλεων μικρῶν, ὅπου ἢ γεννητικότης εἶναι συνήθως ὄση καὶ ἢ τῆς ὑπαίθρου.

Εἶπομεν προηγουμένως ὅτι ἡ πόλις παραδειγματίζει τὴν ὑπαίθρον. Τοῦτο εἶναι φαινόμενον γενικόν, ποικίλλει μόνον ὁ χρόνος, κατὰ τὸν ὁποῖον θὰ τὴν παραδειγματίσῃ. Ὡς

πρὸς τὸν περιορισμὸν τῶν γεννήσεων, εἶναι, νομίζομεν, φανερόν ὅτι οὗτος λαμβάνει χώραν εἰς τὰς πόλεις, ἐν μεγάλῳ μέτρῳ. Ἐξ ἄλλου παρ' ἡμῖν, μεταπολεμικῶς, παρατηρεῖται εἰς τὴν ὑπαιθρον ὁ προῖὼν ἐξαφανισμὸς τῆς οἰκιακῆς οἰκονομίας, τόσον ἄλλοτε διαδεδομένης, καὶ ἡ συνεχῆς ἀπόκτησις ὑπὸ τῶν χωρικῶν συνηθειῶν μιᾶς, κακῶς ἐννοουμένης, ὑλικῆς προόδου. Ὀλιγώτερον ἢ χρήσιμος ὑλικὴ πρόοδος, περισσότερον ἢ ἄχρηστος τοιαύτη, ἀρχίζουν νὰ κατακτοῦν τὴν ὑπαιθρον, ἐνῶ τὰ ἔσοδα τῆς πλειοψηφίας τῶν οἰκογενειῶν παραμένουν πενιχρά. Ἐξ ἄλλου καθημερινῶς ἐξαπλοῦται καὶ εἰς τὴν ὑπαιθρον ὁ πρόχειρος ἐκεῖνος ὑλικὸς πολιτισμὸς, ὅστις διευκολύνει τὴν ἀποφυγὴν τῆς συλλήψεως. Πρόκειται δηλαδή περὶ μιᾶς καταστάσεως λίαν εὐνοϊκῆς διὰ τὴν ἀρχίση ὁ ἐσκεμμένος περιορισμὸς τῶν γεννήσεων καὶ εἰς αὐτὴν τὴν ὑπαιθρον, περιορισμὸς ὅστις, ὡς πρὸς τὰ νεαρὰ ζεύγη, ἔχει ἤδη ἀρχίσει καὶ ἐκεῖ εἰς ἀρκετὰ μεγάλην κλίμακα.

Τὸ ζήτημα εἶναι δεκτικὸν μεγαλυτέρας ἀναλύσεως. Καὶ αὐτὰ ὅμως, τὰ ὁποῖα εἶπομεν, ἐπιτρέπουν, νομίζομεν, νὰ καταλήξωμεν εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι ἡ κάμψις τῆς γεννητικότητος, ἣτις παρατηρεῖται παντοῦ εἰς τὸν κόσμον καὶ παρ' ἡμῖν εἰς τὸν ἀστικὸν πληθυσμὸν, ἐξουδετεροῦσα τὴν εὐμενῆ ἐπίδρασιν ἐκ τῆς πιθανῆς μειώσεως τῆς παιδικῆς ἰδία θνησιμότητος, θὰ προκαλέσῃ πιθανώτατα καὶ τοῦ καθαροῦ ποσοστοῦ ἀναπαραγωγῆς τὴν κάμψιν. Βεβαίως ἐλαφρὰ κάμψις αὐτοῦ δὲν ἔχει σημασίαν. Ἡ ἱστορία ὅμως διδάσκει ὅτι ὅταν οἱ λαοὶ ἀρχίζουν νὰ περιορίζουν τοὺς ἀπογόνους των, εἰσέρχονται εἰς ἕνα κατήφορον, ὁ ὁποῖος τοὺς παρασύρει πολὺ. Μεταξὺ τοῦ 1900 καὶ 1910 ὅλοι σχεδὸν οἱ λαοὶ τῆς Βορείου καὶ Δυτικῆς Εὐρώπης εἶχον καθαρὸν ποσοστὸν ἀναπαραγωγῆς μεγαλύτερον τοῦ ἰδικοῦ μας, πάντως δὲ μεγαλύτερον τῆς μονάδος. Σήμερον ὅλοι σχεδὸν μὲ τὴν σύγχρονον γεννητικότητά των, ἔχουν σαφῶς ἀρνητικὸν ποσοστὸν ἀναπαραγωγῆς, δηλαδή ἐὰν ἡ γεννητικότης των δὲν αὐξήσῃ θὰ μειοῦνται συνεχῶς. Ἡ Σουηδία εἶχε διὰ τὰ ἔτη 1902—1910 ποσοστὸν ἀναπαραγωγῆς 1.429, δηλαδή αἰσθητῶς ἀνώτερον τοῦ ἰδικοῦ μας. Τὸ 1930, μολονότι ἐπὶ 1000 θηλέων 916 ἔφθανον τὸ 15ον ἔτος, ἐνῶ τὸ 1910 ἔφθανον 850, δηλαδή μολονότι κατώρθωσε νὰ γλυτώσῃ ἀπὸ τὸν θάνατον ἀρκετὰς μητέρας τοῦ μέλλοντος, τὸ καθαρὸν ποσοστὸν ἀναπαραγω-

γῆς τοῦ Σουηδικοῦ λαοῦ ἦτο 0.74. Σταθερότης τῆς γεννητικότητος τοῦ 1902—1910 ἐξησφάλιζε διπλασιασμὸν τοῦ πληθυσμοῦ ἐντὸς μιᾶς γενεᾶς. Σταθερότης τῆς γεννητικότητος τοῦ 1930 ἐξασφαλίζει μείωσιν αὐτοῦ κατὰ 25 ο)οο ἐντὸς μιᾶς γενεᾶς. Σήμερον τὸ προμνησθὲν ποσοστὸν διὰ τὴν Σουηδίαν εἶναι 0.70 περίπου.

Ὁ κατήφορος εἶναι, νομίζομεν, πολὺ ὀλισθηρὸς. Τόσον ὀλισθηρὸς, ὥστε, καθ' ἡμᾶς, νὰ πρέπη νὰ καταβληθῇ κάθε φροντίς ὅπως διατηρηθῇ περίπου ἡ σημερινὴ γεννητικότης τῶν Ἑλλήνων, ὅπως διατηρηθῇ ὡς κόρη ὀφθαλμοῦ τὸ μικρὸν περιθώριον τῆς ἀναπαραγωγῆς μας. Τὸ χαρακτηριζόμενον μικρὸν, διότι μὲ μιαν μικρὰν μείωσιν τῆς γεννητικότητος, ἐξαφανίζεται, διότι εἶχον μεγαλύτερα αὐτοῦ οἱ λαοί, οἵτινες σήμερον μειοῦνται κατὰ 10—30 % εἰς κάθε γενεάν, διότι, τέλος, γενικώτεροι λόγοι μᾶς ἐπιβάλλουν νὰ τὸ θεωροῦμεν τοιοῦτον, ἐφ' ὅσον ὑστερεῖ τοῦ θετικοῦ περιθωρίου γειτονικῶν μας λαῶν.

III. Ἐξέτασις τοῦ πληθυσμιακοῦ προβλήματος τῆς Ἑλλάδος κατὰ τὴν μετὰ τὴν μικρασιατικὴν καταστροφὴν εἰκοσιπενταετίαν.

Εἰς τὸ συμπέρασμα τοῦτο καταλήγομεν, ἂν καὶ δεχόμεθα ὅτι εὐρισκόμεθα ἀπὸ τῆς μικρασιατικῆς καταστροφῆς ἐνώπιον μιᾶς κρίσεως σχετικοῦ ὑπερπληθυσμοῦ. Δὲν εἶναι ἡ στιγμή διὰ νὰ συζητήσωμεν τὴν ἔννοιαν τοῦ ὑπερπληθυσμοῦ. Θὰ εἴπωμεν μόνον ὅτι δεχόμεθα ὅσα περὶ αὐτοῦ λέγει ὁ Μομπέρτ : Ὑφίσταται, λέγει, σχετικὸς ὑπερπληθυσμός, ὅταν διὰ πληρεστέρας ἐκμεταλλεύσεως τοῦ πλούτου τῆς χώρας δὲν θὰ ὑφίστατο ὑπερπληθυσμός. Ἀντιθέτως ὑφίσταται ἀπόλυτος ὑπερπληθυσμός, ὅταν πληρεστέρα ἐκμετάλλευσις τοῦ πλούτου εἶναι πλέον ἀδύνατος. Εἴπομεν λοιπὸν ὅτι πρέπει, καθ' ἡμᾶς, νὰ διαφυλαχθῇ τὸ περιθώριον τοῦ καθαροῦ ποσοστοῦ ἀναπαραγωγῆς, διότι νομίζομεν ὅτι τὸ σύγχρονον πληθυσμιακὸν μας πρόβλημα εἶναι πρόβλημα σχετικοῦ ὑπερπληθυσμοῦ.

Τὸ ὅτι πρόβλημα σχετικοῦ ὑπερπληθυσμοῦ ὑφίσταται σήμερον παρ' ἡμῖν νομίζομεν ὅτι οὐδεὶς δύναται νὰ τὸ ἀμφισβητήσῃ, ἐὰν σκεφθῇ τὴν στάθμην τοῦ βιωτικοῦ ἐπιπέδου

τῶν περισσοτέρων Ἑλλήνων. Πλειοδοτοῦντες μάλιστα, νομίζομεν ὅτι ἡ ὀξεῖα φάσις τῆς συγχρόνου πληθυσμιακῆς κρίσεως τῆς Ἑλλάδος δὲν ἤρχισεν ἀκόμη. Καὶ δὲν ἤρχισε, διότι τὰ αἷτια, τὰ ὁποῖα θὰ τὴν προκαλέσουν, εὐρίσκονται ἐν λανθανούσῃ μᾶλλον καταστάσει, ἀλλὰ δὲν θ' ἀργήσουν νὰ ἐξέλθουν αὐτῆς. Πράγματι τὸ πληθυσμιακὸν πρόβλημα, τὸ ὁποῖον ἀπασχολεῖ σήμερον κάθε σκεπτόμενον Ἕλληνα, τὸ θεωροῦμεν ὑφιστάμενον ἀπὸ τοῦ 1925 καὶ ἐντεῦθεν, διότι ἔκτοτε παρατηρεῖται ἡ μεγάλη ὑπεροχὴ τῶν γεννήσεων ἐπὶ τῶν θανάτων, ἣτις κυμαίνεται μεταξύ 80 ἕως 90.000 ψυχῶν ἐτησίως. Τὸ ἐκ τῶν αἰτίων τούτων ὅμως πληθυσμιακὸν πρόβλημα δὲν τὸ ἠσθάνθημεν ἀκόμη, διότι αἱ 85 χιλιάδες ἀτόμων, αἵτινες γεννῶνται ἐτησίως χωρὶς νὰ εὐρίσκουν ἐν τῷ ἑλληνικῷ χώρῳ θέσεις κενωθείσας ὑπὸ τοῦ θανάτου, ἄγουν σήμερον ἡλικίαν κυμαινομένην ἀπὸ τῆς βρεφικῆς τοιαύτης μέχρι τῆς ἡλικίας τῶν 12 ἐτῶν. Συνεπῶς δὲν πιέζουν τὴν ἑλληνικὴν οἰκονομίαν οὔτε ὡς πλήρεις καταναλωταί, οὔτε ὡς ἐργατικαὶ χεῖρες, ριπτόμεναι εἰς τὴν ἀγορὰν ἐργασίας. Τὴν πίεσιν ταύτην θὰ τὴν ἐξασκήσουν περὶ τὸ 1942, ὅποτε ἡ πρώτη σειρὰ τῶν ἀτόμων τούτων θὰ ἄγῃ ἡλικίαν 17 ἐτῶν καὶ θὰ ἔχῃ ἀνάγκην περισσοτέρων οἰκονομικῶν ἀγαθῶν καὶ, ἐπίσης σπουδαῖον, ἀνάγκην ἀποδοτικῆς ἐργασίας. Κατὰ συνέπειαν, περὶ τὸ 1942 θ' ἀρχίσῃ ἡ ὀξεῖα φάσις τοῦ συγχρόνου πληθυσμιακοῦ μας προβλήματος. Σήμερον, καὶ λέγοντες σήμερον κυριολεκτοῦμεν, ἡ ὑφισταμένη καὶ ὑπὸ ὄλων αἰσθητῆ στενοχωρία, ὀφείλεται εἰς δύο αἷτια: Πρῶτον εἰς τὸ ὅτι οἱ ἀπὸ τοῦ 1925 ἀθρόως προστιθέμενοι εἰς ἡμᾶς νέοι Ἕλληνες, ὅσον καὶ ἂν δὲν ἔχουν ἀξιώσεις ὠρίμων ἀτόμων, ἐξογκώνουν ὅπωςδῆποτε τὴν κατανάλωσιν εἰδῶν διατροφῆς, καὶ κατὰ δεύτερον λόγον εἰδῶν ἱματισμοῦ. Δεύτερον καὶ κυρίως, εἰς τὸν ἀντίκτυπον τῆς ἐκμηδενίσεως πρακτικῶς τῆς μεταναστεύσεως ἀπὸ τοῦ 1924. Διὰ νὰ πραγματοποιηθῶμεν περὶ τοῦ ἀντικτύπου τούτου, θὰ ἔπρεπε νὰ γνωρίζομεν τὴν ὑπεροχὴν τῶν γεννήσεων ἐπὶ τῶν θανάτων ἀπὸ τοῦ 1905 περίπου μέχρι τοῦ 1924, τοῦτο δὲ διὰ τὴν Ἑλλάδα τῆς συνθήκης τῆς Λωζάννης. Ἀτυχῶς ἀκριβῆ στατιστικὰ δεδομένα ἐλλείπουν καὶ δι' αὐτὸ κατὰ προσέγγισιν μόνον θὰ εἴπωμεν ὅτι αὕτη ἦτο 40.000 ψυχῶν περίπου καὶ κατὰ μέσον ὄρον. Ὁ ἀριθμὸς διαφέρει πολὺ ἀπὸ τὸν σημερινόν,

ἀλλὰ τότε καὶ κατοίκους ὀλιγωτέρους εἶχομεν καὶ λόγῳ τῶν συνεχῶν πολέμων καὶ ἄλλων ἀγώνων ὑπῆρχε μεγαλύτερα θνησιμότης καὶ μικροτέρα γεννητικότητα. "Ἄλλως τε ἀπόλυτος ἀκρίβεια δὲν μᾶς χρειάζεται. Διότι ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον θέλομεν νὰ εἴπωμεν, εἶναι ὅτι οἱ τότε ὑπεράνω τοῦ ἀριθμοῦ τῶν θνησκόντων γεννώμενοι, ὅταν ἠνδρουντο, ἐὰν δὲν ἠδύναντο νὰ δημιουργήσουν μίαν παραγωγικὴν ἐργασίαν, μετηνάστευον. Ἡ λειτουργία τῆς δικλειῖδος τῆς μεταναστεύσεως διὰ τῆς ἐξόδου ἐνίστε καὶ ἄνω τῶν 20.000 ἀτόμων ἔτησίως, ἐμείωνε ἐξαιρετικὰ τὴν σημασίαν τῆς ὑπεροχῆς τῶν γεννήσεων. "Ὅσοι ὅμως ἐγεννήθησαν ἀπὸ τοῦ 1905 ἢ καὶ ὀλίγον πρὶν, μέχρι τοῦ 1923, ἀνδρούμενοι ἀπὸ τοῦ 1923 καὶ ἐντεῦθεν, δὲν εὔρισκον καὶ δὲν εὐρίσκουν θέσεις κενωθείσας ὑπὸ τοῦ θανάτου, παρέμενον ὅμως καὶ παραμένουν ἐν τῷ τόπῳ. Αὐτοὶ ἀποτελοῦν τὰς πυκνὰς φάλαγγας τῶν ματαίως θεσιθηρούντων νέων, αὐτοὶ εἶναι οἱ ἄνεργοι, τοὺς ὁποίους συναντᾷ κανεὶς εἰς κάθε γωνίαν τῆς ἑλληνικῆς γῆς, αὐτοὶ, οἱ γεννηθέντες ἀπὸ τοῦ 1905 ἕως τὸ 1924, ἀποτελοῦν τὰ ἄμεσα καὶ κύρια αἷτια τῆς σημερινῆς πληθυσμιακῆς κρίσεως. Ἐὰν δὲ εἴπωμεν πρὸ ὀλίγου ὅτι συναντᾷ κανεὶς ἀνέργους εἰς πᾶσαν γωνίαν τῆς ἑλληνικῆς γῆς, εἶναι διότι τοιούτους θεωροῦμεν ὅλους ἐκείνους, οἵτινες μὴ δυνάμενοι νὰ ἀπασχοληθοῦν ἀναλόγως τῶν ἱκανοτήτων αὐτῶν, παραμένουν, ἀνεπαρκῶς ἢ καθόλου ἀπασχολούμενοι, εἰς τοὺς κόλπους τῆς οἰκογενείας των. Τοιαύτη, δαπανηρὰ ἴσως, φιλοξενία τῆς οἰκογενείας, συναντᾶται συχνὰ ἐν Ἑλλάδι, ὅπου ἡ οἰκογένεια διατηρεῖ εὐτυχῶς ἀκόμη μεγάλην συνοχήν.

"Ὡστε ἐνῶ ἀπὸ τοῦ 1924 ἕως τὸ 1940 ἢ 1942 προστίθενται ἔτησίως εἰς τὴν ἑλληνικὴν ἀγορὰν ἔστω 40.000 πλήρων καταναλωτῶν καὶ ὠρίμων ἐργατῶν, ἀπὸ τοῦ 1942 θὰ προστίθενται διπλάσιοι περίπου. Τὸ 1942 λοιπὸν θὰ εἰσέλθωμεν εἰς μίαν ὀξυτέραν φάσιν τῆς κρίσεως τοῦ σχετικοῦ ὑπερπληθυσμοῦ. Ἄλλ' ἢ ὀξυτέρα αὕτη φάσις δὲν νομίζομεν ὅτι θὰ διαρκέσῃ πολὺ. Διότι, διὰ πολλὰ ἔτη ἡ πίεσις τῆς ἑλληνικῆς ἐκ τῶν ἔτησίως ἀνδρουμένων θὰ εἶναι ἢ αὕτη, ἀλλὰ ὀλίγον μετὰ τὸ 1942 θὰ εἶναι μικροτέρα ἢ πίεσις ἐκ τῶν ἔτησίως γεννωμένων ὑπεράνω τοῦ ἀριθμοῦ τῶν θανάτων. Ἐὰν ἡ γεννητικότητα τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ δὲν αὐξηθῇ πολὺ ἐν τῷ μεταξύ — καὶ εἶδομεν ὅτι μᾶλλον θὰ μειωθῇ —

ἐὰν ἡ γεννητικότητα διατηρηθῆ εἰς τὸ σημερινὸν αὐτῆς ἐπίπεδον, φρονούμεν πράγματι ὅτι ἡ ὑπεροχὴ τῶν γεννήσεων ἐπὶ τῶν θανάτων, τὸ ἀργότερον μετὰ μίαν δεκαετίαν ἀπὸ σήμερον, θὰ εἶναι κατὰ 25 — 50 % ἢ καὶ ἀκόμη μικροτέρα τῆς σημερινῆς. Διότι, ὅσον περίεργον καὶ ἂν φανῆ, προβλέπομεν μετὰ πεποιθήσεως μίαν αὔξησιν τῶν θανάτων. Ὁ σημερινὸς ἀριθμὸς τῶν θανάτων ἐν Ἑλλάδι δὲν ἀνταποκρίνεται πρὸς τὴν θνησιμότητα τοῦ λαοῦ μας, εἶναι δὲ τόσον μικρὸς, διότι ἐπηρεάζεται ἐξαιρετικὰ ἀπὸ τὴν καθ' ἡλικίας σύνθεσιν τοῦ πληθυσμοῦ μας. Εἶναι γνωστὸν ὅτι ὁ θάνατος κάμνει κυρίως θραῦσιν κατὰ τὰ 2 ἢ 3 πρῶτα ἔτη τῆς ἡλικίας καὶ μεταξὺ τῶν ἡλικιωμένων ἀτόμων. Ἐν Ἑλλάδι, εἶναι ἀληθὲς ὅτι ἔχομεν ἀναλογίαν νεαρῶν ὑπάρξεων μεγαλυτέραν ἀπὸ πολλὰς ἄλλας χώρας, ἀλλὰ συγχρόνως ἔχομεν μίαν ἰδιαιτέρως μικρὰν ἀναλογίαν ἀτόμων ὑπερβάντων τὸ 50όν. Εἰς τὸν ἀριθμὸν τῶν θανάτων κανονικῶς οἱ ὑπερβάντες τὸ 50όν συμμετέχουν κατὰ ποσοστὸν σοβαρώτατον, σοβαρώτερον καὶ ἀπὸ ἐκεῖνο ποῦ ἀντιπροσωπεύει ἡ παιδικὴ θνησιμότης. Συμβαίνει ὅμως ἐν Ἑλλάδι οἱ ὑπερβάντες τὸ 50όν ν' ἀποτελοῦν τὰ 16.7% τοῦ ὅλου πληθυσμοῦ (τὰ λαμβάνομεν ἐκ τῆς ἀπογραφῆς τοῦ 1928), ἐνῶ εἰς τὰς χώρας τῆς Δύσεως καὶ τοῦ Βορρᾶ, ἃς ἐμελέτησεν ὁμοῦ ὁ Κουκζίνσκι, οἱ ἄνω τῶν 50 ἐτῶν ἀποτελοῦν τὰ 20 ἑκατοστὰ τοῦ ὅλου πληθυσμοῦ, εἰς δὲ τὴν Γαλλίαν, ἣτις ἔχει τὴν πλέον φυσικὴν σύνθεσιν καθ' ἡλικίας, ἀποτελοῦν τὰ 25%. Ἴσως ἡ χαμηλὴ ἀναλογία παρ' ἡμῖν νὰ ὀφείλεται εἰς τὴν μεγάλην παιδικὴν θνησιμότητα τῆς ἐποχῆς καθ' ἣν ἐγεννήθησαν οἱ ὑπερπεντηκοντούτηδες τοῦ 1928, εἰς τὰς στερήσεις, τοὺς κόπους καὶ τὰς ἀνθυγιεινάς συνθήκας, αἵτινες ἐθέρισαν, ἰδίως τοὺς μεταξὺ αὐτῶν ὑπερήλικας, κατὰ τοὺς μακροχρονίους πολέμους, τὰς κατὰ μάζας μεταναστεύσεις καὶ τὰς ἄλλας ἀναλόγους τάλαιπωρίας. Τὰ αἴτια ὅμως δὲν ἐνδιαφέρουν. Τὸ γεγονὸς εἶναι ὅτι ἔχομεν ἀραιὰς πολλὰς ἀπὸ τὰς τάξεις ἐκείνας, εἰς ἃς σημειοῦνται πολλοὶ θάνατοι. Ὁ ἀριθμὸς τῶν θανάτων παρουσιάζεται οὕτω μειωμένος. Ἀλλὰ αἱ τάξεις αὗται δὲν πρόκειται νὰ παραμείνουν πάντοτε ἀραιαί. Αἱ πυκναὶ τάξεις τῶν ἀγόντων μικροτέραν ἡλικίαν καὶ ὀλιγώτερον ὑποκειμένων εἰς τὴν θνησιμότητα, εἰς τὰς ὁποίας κατενέμοντο τὸ 1928 τὰ 83.3 % τοῦ πληθυσμοῦ, διὰ δὲ τῆς παρόδου τοῦ χρό-

νου θὰ καταλάβουν αὐταὶ τὰς τάξεις τῶν ἄνω τῶν 50 ἐτῶν. Ὄταν τοῦτο συμβῆ, θὰ ἔχωμεν μοιραίως περισσοτέρους θανάτους. Χάριν παραδείγματος ἐλάβομεν τὰ ἄτομα, τὰ ὁποῖα κατὰ τὴν ἀπογραφὴν τοῦ 1928 ἦγον ἡλικίαν 35—39 ἐτῶν. Βασιζόμενοι ἐπὶ τῆς μέσης θνησιμότητος τῶν ἐτῶν 1930—1932 ἐκάστης πενταετοῦς ὁμάδος ἡλικιῶν ὑπερβαινουσῶν τὸ 35ον ἔτος, ὑπελογίσαμεν πόσοι, ἐκ τῶν 375.000 τῶν ἀγόντων τὸ 1928 ἡλικίαν 35—39 ἐτῶν, θὰ ὑπάρχουν 20 καὶ 25 ἔτη μετὰ τὴν ἀπογραφὴν, δηλαδὴ τὸ 1948 καὶ 1953, ὅποτε θὰ ἄγουν ἡλικίαν 55—59 καὶ 60—64 ἐτῶν. Τὸ ἀποτέλεσμα εἰς ὃ κατελήξαμεν δὲν ἀπέχει οὐσιαστικῶς ἀπὸ τὴν ἀλήθειαν, ἐὰν δεχθῶμεν ὅτι ἡ θνησιμότης τῶν ἄνω τῶν 35 ἐτῶν ἀτόμων δὲν ἐποίκιλλε καὶ δὲν δύναται νὰ ποικίλη αἰσθητῶς ἀπὸ τοῦ 1928 μέχρι τοῦ 1953, πρᾶγμα, φρονοῦμεν, ἀπολύτως λογικόν.

Εὕρομεν οὕτω ὅτι τὰ ἄτομα 55—59 ἐτῶν θ' ἀνέρχονται τὸ 1948 εἰς 300.000 ἔναντι 209.000 αὐτῶν τῶν ἡλικιῶν τὸ 1928. Θάνατοι ἐξ αὐτῶν μὲ τὴν μέσην θνησιμότητα τῶν ἡλικιῶν 55—59, κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη, 5.900 ἐτησίως, ἔναντι 4.140 τὰ τελευταῖα ἔτη, ἦτοι 33% περισσότεροι. Τὸ 1953 ἡ κατηγορία τῶν ἀτόμων τούτων θὰ ἄγῃ ἡλικίαν 60—64 ἐτῶν, θὰ περιλαμβάνη 270.000 ψυχῶν ἔναντι 191.000 τὸ 1928 καὶ θὰ θνήσκουν ἐτησίως ἐξ αὐτῶν 6.960 ἔναντι 4.920, ἦτοι 41% περισσότεροι. Ἄν προχωρήσωμεν εἰς μεγαλύτεραν ἡλικίαν, θὰ ἔχωμεν ἔτι περισσοτέρους θανάτους. Ὡστε, μὲ τὴν αὐτὴν ὡς σήμερον θνησιμότητα, θὰ ἔχωμεν περισσοτέρους θανάτους, λόγῳ τῆς πυκνώσεως τῶν τάξεων, τὰς ὁποίας κυρίως πλήττει ὁ θάνατος.

Τὸ παράδειγμα, τὸ ὁποῖον ἐλάβομεν, δὲν ἔχει κανὲν στοιχεῖον ἀφιστάμενον τῆς πραγματικότητος. Ἐὰν δὲ ἤρχιζαμεν μὲ ἄλλην ἡλικίαν, ἡ διαφορὰ θὰ ἦτο ἢ αὐτὴ ἢ καὶ μεγαλύτερα, ἀφοῦ αἱ κάτω τῶν 35 ἐτῶν ἡλικίαι περιελάμβανον τὸ 1928 σοβαρῶς περισσότερα ἄτομα. Τὸ ὅτι οἱ 100.000 περίπου θάνατοι ἐκάστου τῶν τελευταίων ἐτῶν, δὲν ἀνταποκρίνονται πρὸς τὴν σημερινὴν θνησιμότητα τῶν Ἑλλήνων, ἀποδεικνύει καὶ κάτι ἄλλο: Τὸ ποσοστὸν θνησιμότητος τοῦ 1935 εἶναι κάτι ὀλιγώτερον ἀπὸ 15 ο)οο. Δηλαδὴ εὕρισκεται εἰς τὸ ἐπίπεδον λίαν προηγμένων χωρῶν τῆς Δύσεως, ἐνῶ εἶναι ὀφθαλμοφανὲς ὅτι ἡμεῖς ἔχομεν μεγαλύτεραν θνη-

σιμότητα ἐκείνων. Ἀλλὰ δὲν εἶναι αὐτὴ ἡ οὐσιώδης παρατήρησις, τὴν ὁποίαν ἐπιβάλλει ποσοστὸν 15 θανάτων ἐπὶ 1000 κατοίκων. Διότι τὸ ποσοστὸν τοῦτο σημαίνει ὅτι ἀποθνήσκουν ἑτησίως τὰ 15)1000 τοῦ πληθυσμοῦ μας, ἢ, ὅπερ τὸ αὐτό, τὸ 1)67 αὐτοῦ. Ἐὰν ὅμως ἐπρόκειτο ν' ἀποθνήσκουν σταθερῶς ἢ περίπου σταθερῶς τὸ 1)67 τοῦ πληθυσμοῦ ἑτησίως, τοῦτο θὰ ἐσήμαινεν ὅτι προσεχῶς οἱ Ἕλληνες θὰ ζοῦν κατὰ μέσον ὄρον 67 ἔτη ἕκαστος, δηλ. ὅτι προσεχῶς θὰ ἔχωμεν μέσην ἐλπίζομένην ζωὴν ἅμα τῇ γεννήσει 67 ἐτῶν. Ἀλλὰ τοιαύτην μέσην ἐλπίζομένην ζωὴν δὲν συναντῶμεν εἰς οὐδένα λαὸν ἐν τῷ κόσμῳ, πλὴν ἴσως τῆς Νέας Ζηλανδίας, ἐὰν δὲ ἐξαιρέσωμεν ἐλαχίστους λαοὺς τῆς Εὐρώπης, οἵτινες φθάνουν τὰ 60 ἢ 62 ἔτη, βλέπομεν ὅτι πολὺ προηγμένοι λαοί, ὅπως ὁ γερμανικὸς, ὁ ἐλβετικὸς, ὁ ἀγγλικὸς καὶ ἄλλοι, φθάνουν τὰ 55 ἢ 56 ἔτη. Εἶναι λοιπὸν ἐξωφρενικὸν νὰ δεχθῶμεν ὅτι ἐντὸς ὀλίγων ἐτῶν θὰ εὕρισκώμεθα ἡμεῖς εἰς πολὺ καλλιτέραν μοῖραν ἐκείνων ἀπὸ ἀπόψεως θνησιμότητος. Αὐτὸ δὲ δεχόμεθα ἐὰν πιστεύωμεν ὅτι τὸ ποσοστὸν θνησιμότητος τῶν 15 ο)οο δὲν αὐξηθῇ. Ἡ μέση ἐλπίζομένη ζωὴ τῶν Ἑλλήνων ἅμα τῇ γεννήσει, τὸ 1928 καὶ μὲ τὴν μέσην θνησιμότητα 1926—1930, εἶναι, κατὰ τὸν κ. Βαλαώραν, 49 ἐτῶν. Εἰς τοιαύτην μέσην ἐλπίζομένην ζωὴν ἀντιστοιχεῖ θνησιμότης 20 ο)οο περίπου, ἥτοι δι' ἑπτὰ ἑκατομμύρια κατοίκων σημαίνει 140.000 θανάτους ἑτησίως. Τὸν ἀριθμὸν τοῦτον ἐὰν δὲν τὸν φθάσωμεν, θὰ τὸν πλησιάσωμεν πάντως μετὰ μίαν δεκαετίαν ἢ δεκαπενταετίαν, ὅποτε θὰ πυκνωθοῦν αἱ τάξεις τῶν ὑπερηλίκων.

Ὡστε καθ' οἷονδήποτε τρόπον καὶ ἂν ἐξετάσωμεν τὸν ἀριθμὸν τῶν θανάτων, βλέπομεν ὅτι οὗτος εἶναι αἰσθητῶς μικρότερος ἐκείνου, ὅστις θ' ἀντεστοίχει εἰς τὴν σημερινὴν θνησιμότητα τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ. Ὅταν λοιπὸν αὐξηθῇ μοιραίως, θὰ μειωθῇ ἀναλόγως ἡ σημερινὴ μεγάλη ὑπεροχὴ τῶν γεννήσεων ἐπὶ τῶν θανάτων. Τὸ συμπέρασμα τοῦτο ἐπιβεβαιοῦται καὶ ἀπὸ τὴν μικροτέραν τῆς σημερινῆς ἑτησίαν αὐξησιν ποῦ μᾶς δίδει τὸ καθαρὸν ποσοστὸν ἀναπαραγωγῆς τοῦ λαοῦ μας.

IV. Τελικαὶ παρατηρήσεις.

Συγκεφαλαιώνοντες τὰ συμπεράσματα, εἰς τὰ ὁποῖα ἤχθημεν ἐκ τῆς συνοπτικῆς μελέτης τοῦ κυριωτέρου τῶν προβλημάτων τοῦ πληθυσμοῦ μας, ἐκείνου τῆς παρούσης καὶ μελλούσης φυσικῆς αὐτοῦ κινήσεως, ἔχομεν νὰ εἴπωμεν ὅτι: Πρῶτον: Ἡ σημερινὴ μεγάλη ὑπεροχὴ τῶν γεννήσεων ἐπὶ τῶν θανάτων πρόκειται ἀσφαλῶς νὰ μειωθῆ, διότι θ' αὐξηθῆ ὁ ἀριθμὸς τῶν θανάτων καὶ τίποτε δὲν ἐπιτρέπει νὰ προβλεφθῆ ἀνάλογος αὐξήσις τῶν γεννήσεων. Δεύτερον: Μὲ τὴν σημερινὴν γονιμότητα καὶ θνησιμότητα ὁ πληθυσμὸς μας θ' αὐξάνεται κατὰ 7.66 ο)οο ἢ 0.76% ἑτησίως. Τρίτον: Ἡ συνδεδυασμένη ἐνέργεια τῆς θνησιμότητος καὶ γονιμότητος ἐπὶ τῆς ἀναπαραγωγῆς τοῦ λαοῦ μας ἐπιτρέπει νὰ προβλέπωμεν ὅτι τὸ ποσοστὸν τοῦτο τῆς αὐξήσεως ἀσφαλῶς δὲν θ' αὐξηθῆ, πιθανώτατα δὲ θὰ μειωθῆ.

Νομίζομεν ὅμως ὅτι, τελειώνοντες, δὲν ἀρκεῖ νὰ συγκεφαλαιώσωμεν τὰ συμπεράσματά μας. Χρειάζεται νὰ προσθέσωμεν μερικὰς γενικωτέρας φύσεως παρατηρήσεις. Χρειάζεται νὰ εἴπωμεν ὅτι ἡ θέσις, τὴν ὁποῖαν ἕκαστος λαμβάνει ἀπέναντι τῆς ἐξελίξεως τοῦ πληθυσμοῦ τῆς χώρας του, ἐπηρεάζεται, ὅπως εἶναι φυσικόν, ἀπὸ τὴν ιδέαν, τὴν ὁποῖαν ἔχει σχηματίσει διὰ τὰς δυνατότητας τῆς οἰκονομίας τοῦ τόπου. Διότι βεβαίως, ἐκεῖνος, ὅστις φρονεῖ ὅτι μία χώρα δὲν δύναται πλέον νὰ εὐρύνη τὸν κύκλον τῆς οἰκονομίας της, δὲν δύναται συγχρόνως νὰ εὔχεται αὐξήσιν τοῦ πληθυσμοῦ αὐτῆς. Ἐὰν ὅμως κανεὶς πιστεύῃ ὅτι ὁ κύκλος οὗτος εἶναι δεκτικὸς διευρύνσεως καὶ εὔχεται τὴν μείωσιν τοῦ πληθυσμοῦ, ἵνα εἰς ἕκαστον ἄτομον ἀντιστοιχοῦν περισσότερα οἰκονομικὰ ἀγαθὰ, ἔχομεν τὴν γνώμην ὅτι ὁ οὕτω σκεπτόμενος σφάλλει. Ἐν πρώτοις, διότι εἶναι ἱστορικῶς ἀποδεδειγμένον ὅτι κινδυνεύει αὐτὴ ἡ ζωὴ τοῦ φυσικῶς ὀλιγοστεύοντος πληθυσμοῦ. Κατὰ δεύτερον λόγον, διότι ἡ σταθερὰ ἀλλ' ἑλαφρὰ αὐξήσις τοῦ πληθυσμοῦ φαίνεται ἰδιαιτέρως χρήσιμος διὰ τὴν ἀνάπτυξιν τῆς οἰκονομικῆς δραστηριότητος, τῆς οἰκονομικῆς ζωῆς τῆς χώρας, τὴν ὁποῖαν οὗτος κατοικεῖ.

Ὡς πρὸς τὴν Ἑλλάδα, ἡμεῖς, ἀνήκοντες εἰς τὴν κατηγορίαν ἐκείνων, οἵτινες πιστεύουν ὅτι αἱ δυνατότητες τῆς ἑλληνικῆς οἰκονομίας καὶ ἰδιαιτέρως τῆς ἑλληνικῆς γῆς, εἰ-

ναι ἐκτάκτως μεγάλοι, εἶναι φυσικὸν νὰ πρεσβεύωμεν ὅτι
 μία σταθερὰ ἀλλ' ἑλαφρὰ αὕξησις τοῦ πληθυσμοῦ, ὅπως ἡ
 τῶν 7.66 ο)οο ἐτησίως, εἶναι καὶ οἰκονομικῶς χρήσιμος καὶ
 φυλετικῶς ἀπαραίτητος. Τὸ ὅτι ἡ Ἑλλάς δὲν ἠδυνήθη νὰ
 ἀξιοποιήσῃ πλήρως τὴν γωνίαν τῆς σφαίρας, ἡ ὁποία τῆς
 ἀνήκει, δὲν νομίζομεν ὅτι πρέπει νὰ μᾶς ἀποθαρρύνῃ. Ἐλεύ-
 θερον βίον ἔχει μόλις 100 ἐτῶν, αἱ δὲ πλουσιώτεροι ἐπαρ-
 χίαι τῆς συμπεριελήφθησαν εἰς τὰ σύνορά της μόλις τὸ 1881
 καὶ τὸ 1913, δηλαδὴ πρὸ 50 καὶ 25 ἐτῶν. Καὶ ὅχι μόνον ὁ
 χρόνος δὲν ἐπῆρκεσε, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν ἐλευθερίαν ὑποδοῦ-
 λων ἀδελφῶν τὸ μέγιστον μέρος τῆς ζωτικότητος τοῦ Ἑλ-
 ληνισμοῦ ἐθουσιάζετο μέχρι πρὸ 15 ἐτῶν εἰς τὸν βωμὸν τῆς
 Μεγάλης Ἰδέας. Κατὰ τὰ τελευταῖα 15 ἔτη εἰρήνης καὶ παρ'
 ὅλας τὰς ἀτυχίας μας, ἐσημειώθησαν εἰς τὴν γῆν αὐτὴν τῆς
 Ἑλλάδος πρόοδοι τῆς ἐν γένει οἰκονομίας, αἵτινες δὲν εἶ-
 χον σημειωθῆ ἐπὶ ἑκατονταετίαν ἴσως ὀλόκληρον. Καὶ ἐν
 τούτοις δὲν ζῶμεν εἰς τὸν 19ὸν αἰῶνα, ὅποτε ἡ ραγδαία ἐξέ-
 λιξις τῶν συνθηκῶν τῆς παραγωγῆς προεκάλει τὴν πρόοδον
 τῶν ἐθνικῶν οἰκονομιῶν. Τὸ ὅτι διερχόμεθα μίαν κρίσιν σχε-
 τικοῦ ὑπερπληθυσμοῦ, τὸ δεχόμεθα ἀπολύτως. Πιστεύομεν
 ὅμως ὅτι θὰ ὑπερνικηθῇ αὕτη διὰ τῆς ἀναλόγου πρὸς τὴν
 αὕξησιν τοῦ πληθυσμοῦ διευρύνσεως τῶν ὀρίων τῆς ἐθνικῆς
 οἰκονομίας. Πότε θὰ ἐπέλθῃ αὕτη, εἶναι ζήτημα ἐντάσεως
 καὶ ὀργανώσεως τῆς παραγωγῆς, ζήτημα τὸ ὁποῖον ἐξέρ-
 χεται τῶν ὀρίων τῆς ἀνακοινώσεώς μας. Ἀλλὰ καὶ ἂν ἐπρό-
 κειτο νὰ ἐπέλθῃ αὕτη μόνον μετ' ὀλίγα ἔτη — πρᾶγμα, τὸ
 ὁποῖον δὲν πιστεύομεν — πάλιν θὰ ἐπιμέναμεν εἰς τὴν αὕξη-
 σιν τοῦ πληθυσμοῦ. Ἄλλως θὰ ἐθουσιάζομεν τὸ μέλλον τῆς
 Ἑλλάδος εἰς τὰς στενοχωρίας τῆς παρούσης στιγμῆς.
